

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**SCIENCE AND INNOVATION IN THE CONTEXT
OF GLOBAL TRANSFORMATIONS**

May 1-2, 2026

Proceedings of the Conference

**Riga, Latvia
2026**

UDK 3(082)
Sc936

International Scientific Conference **Science and Innovation in the Context of Global Transformations** : Conference Proceedings, May 1-2, 2026. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 88 pages.

ISBN 978-9934-26-683-6

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6>

The conference materials are devoted to the study of the peculiarities of the development of the scientific space: current issues of theory and practice. General issues of technical sciences, economic sciences, psychological sciences, philological and pedagogical sciences, medical sciences, etc. are considered. The publication is intended for scientists, lecturers, postgraduates, students, as well as for a wide audience.

© Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2026

© Authors of the articles, 2026

Contents

TECHNICAL SCIENCES

APPLICATION OF DEEP LEARNING METHODS
FOR AUTOMATED DIAGNOSIS OF PULMONARY
PATHOLOGIES BASED ON CHEST X-RAY ANALYSIS

Yelyzaveta Tyshchenko 1

PHARMACEUTICAL SCIENCES

PHYTOCHEMICAL STUDY OF THE ROOTS OF RUBUS CAESIUS

Iryna Radaieva, Olga Ustianska 4

MEDICAL SCIENCES

¹³⁷CS DECORPORATION AND SULFUR-CONTAINING
AMINO ACID METABOLISM IN CHILDREN LIVING NEAR
THE CHORNOBYL NUCLEAR POWER PLANT

Yury Bandazhevsky, Nataliia Dubovaya 8

EVALUATION OF BLUEM ORAL CARE PRODUCTS
EFFECTIVENESS IN COMPLEX PATIENT’S TREATMENT
WITH CHRONIC GENERALIZED PERIODONTITIS
OF I-II SEVERITY DEGREES

Diana Yakovleva 12

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

SOCIO-PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF SHAPING
UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY DURING THE WAR:
THE ROLE OF DIGITAL MEDIA SPACE AND INFORMATION
INFLUENCES

Ihor Berezhnyi 17

PSYCHOLOGICAL READINESS OF TEACHERS FOR INNOVATIVE
CHANGES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

Alimie Osmanova, Olga Podzhynska 21

PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR INDIVIDUALS
EXPERIENCING PANIC ATTACKS

Tetiana Stepanenko 25

SOCIOLOGICAL SCIENCES

THE IMAGE OF ROMA ETHNIC MINORITY REPRESENTATIVES
IN SLOVAK MEDIA: A SOCIO-CULTURAL ASPECT

Roman Bandurovych 28

PHILOSOPHICAL SCIENCES

THE RESENTIMENTAL PHILOSOPHY OF SOCRATES
IN THE ANTHROPOLOGY OF F. NIETZSCHE

Olena Chuikova.....32

PHILOLOGICAL SCIENCES

SYNTACTIC FEATURES OF FRENCH SCIENTIFIC DISCOURSE

Larysa Sydelyukova.....35

FEATURES OF THE ADVERTISING DISCOURSE

Natalia Tsyntar.....40

PEDAGOGICAL SCIENCES

WHEN IS THE BEST TIME TO START LEARNING
A FOREIGN LANGUAGE?

Nadiia Bezvesilna 43

INTEGRATION OF VIDEO CASES AND DIGITAL TOOLS
INTO THE TRAINING OF ACADEMIC STAFF
FOR ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP

Tetiana Helzhynska.....45

THE LINGUISTIC DIMENSION OF ALL ACADEMIC SUBJECTS
AS AN INTERDISCIPLINARY APPROACH IN LANGUAGE
EDUCATION IN EU COUNTRIES

Anatolii Ishchenko 49

LEGAL SCIENCES

THE DOCTRINE OF THE SACRED TRUST OF CIVILIZATION
AS AN IDEOLOGICAL BASIS FOR THE LEAGUE OF NATIONS
MANDATE SYSTEM

Oleh Hankevych 53

LIABILITY OF AVIATION ENTITIES: THE FORMATION STAGE

Oleksandr Grygorov 56

ECONOMIC SCIENCES

FINANCIAL SERVICES AS A TOOL FOR SHAPING
REGIONAL ECONOMIC DYNAMICS: MODERN SCIENTIFIC
INTERPRETATIONS

Iлона Babukh, Iryna Havrysh..... 60

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN UKRAINE:
AREAS OF MANIFESTATION AND PROBLEMS AGAINST
GLOBAL AND NATIONAL TRENDS

Larysa Bogush..... 63

TRENDS, TECHNOLOGIES, TOOLS, AND RISKS IN ANTI-CRISIS
AND INTELLECTUAL MANAGEMENT

Ihor Romanych 68

DIGITAL TRANSFORMATION IN UKRAINE:
INNOVATIVE SHIFTS AND NEW THREATS

Svitlana Shumska 73

UNFAIR COMPETITION IN UKRAINE:
FORMS AND PRACTICAL MANIFESTATIONS

Tamila Shcherbakova, Vladyslava Manilenko..... 78

TECHNICAL SCIENCES

APPLICATION OF DEEP LEARNING METHODS FOR AUTOMATED DIAGNOSIS OF PULMONARY PATHOLOGIES BASED ON CHEST X-RAY ANALYSIS

Yelyzaveta Tyshchenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-1>

Modern healthcare requires high-tech solutions for the rapid analysis of large-scale visual data, a need further highlighted by the COVID-19 pandemic's demand for efficient lung lesion screening [1, p. 5]. Although chest radiography is a cost-effective and widespread diagnostic tool, its manual interpretation is often limited by the subjectivity of human perception and high radiologist workloads, leading to potential diagnostic errors [2, p. 102]. The use of artificial neural networks, particularly convolutional architectures (CNN), opens new possibilities for creating clinical decision support systems. The object of this study is the process of automated recognition of COVID-19 and other pathologies (notably tuberculosis) on digital X-ray images.

The VGG16 architecture was chosen to solve the task. This network is characterized by the use of sequential blocks of convolutional layers with small filters (3x3), which allows for the effective extraction of both low-level features (edges, textures) and complex semantic image structures [3, p. 2]. One of the main challenges in developing medical systems is the limited amount of annotated data. To overcome this barrier, a Transfer Learning strategy was applied. The essence of the method lies in using the weights of a model pre-trained on the ImageNet dataset, followed by fine-tuning on a specific set of X-ray images [1, p. 7].

Mathematically, the training process involves minimizing the Binary Cross-Entropy (BCE) loss function, which for binary classification is defined as:

$$Loss = -\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N [y_i * \log(p_i) + (1 - y_i) * \log(1 - p_i)]$$

where N is the number of samples, y_i is the true class, and p_i is the predicted probability of belonging to the pathology class.

---

¹ Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

The software system is implemented in Python 3 using the PyTorch library [4, p. 121]. The data preparation process included image normalization, resizing to 224x224 pixels, and augmentation (random rotations and flips) to increase the model's robustness to variations in images. The experimental part consisted of two stages. In the first stage, the model was trained to recognize COVID-19. In the second stage, a study was conducted on the architecture's ability to generalize using the example of tuberculosis diagnosis [5, p. 24]. This confirmed the hypothesis that the deep features extracted by VGG16 are universal for different types of inflammatory processes in the lungs.

The quality of the system's performance was evaluated on an independent test set. The obtained results demonstrate the high efficiency of the chosen approach. The main metrics were Accuracy, Recall, and F1-score. For the COVID-19 recognition task, the average model accuracy exceeded 92% [5, p. 30]. The Recall rate, which is critical for medicine (as it indicates the ability not to miss sick patients), reached a value of 0.94. The F1-score calculation was performed using the formula:

$$F1 = 2 * \frac{Precision * Recall}{Precision + Recall}$$

Analysis of the Confusion Matrix showed that the model rarely makes mistakes in cases of clear pathologies, although it sometimes shows uncertainty in the presence of artifacts on images or low quality of the X-ray machine's exposure [1, p. 8].

This research successfully developed and tested a VGG16-based method for automated pulmonary pathology detection, demonstrating that Transfer Learning enables high accuracy even with limited medical datasets [5, p. 40]. The practical value of this approach lies in its potential integration into medical information systems as a "second opinion" tool, significantly accelerating real-time image processing in resource-constrained settings. Future work will focus on transitioning to multi-class classification for the differential diagnosis of COVID-19, tuberculosis, and pneumonia, while incorporating Explainable AI (XAI) mechanisms to visualize decision-making regions and enhance clinical trust in automated diagnostics.

References:

1. Jain, R., et al. (2021) Deep learning based detection and analysis of COVID-19 on chest X-ray images. *Applied Intelligence*.
2. Lundervold, A. S., Lundervold, A. (2019) An overview of deep learning in medical imaging focusing on MRI. *Zeitschrift für Medizinische Physik*, 29(2), pp. 102–127. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.zemedi.2018.11.002>

3. O'Shea, K., Nash R. (2015) An Introduction to Convolutional Neural Networks. *arXiv:1511.08458*.
4. Raschka, S., Mirjalili, V. (2019) *Python Machine Learning: Machine Learning and Deep Learning with Python, scikit-learn, and TensorFlow*. 3rd ed. Birmingham: Packt Publishing, 741 p.
5. Sushko, Y. (2025) Recognizing COVID-19 on X-rays. *Master's Thesis*. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 48 p.

PHARMACEUTICAL SCIENCES

PHYTOCHEMICAL STUDY OF THE ROOTS OF *RUBUS CAESIUS*

ФІТОХІМІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРИННЯ *RUBUS CAESIUS*

Iryna Radaieva¹

Olga Ustianska²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-2>

Значну наукову зацікавленість становлять представники родини Rosaceae, серед яких особливе місце займає ожина сиза (*Rubus caesius* L.), що характеризується високою харчовою та нутрицевтичною цінністю. Її хімічний склад представлений широким спектром біологічно активних речовин, зокрема вітамінами (А, С, Е), макро- та мікроелементами (Са, Mg, Fe, Mn, Cu), а також фенольними сполуками – флавоноїдами, антоціанами, дубильними речовинами та фенольними кислотами, які відіграють важливу роль у підтриманні функціонального стану серцево-судинної, нервової, імунної та ендокринної систем. Важливою особливістю даного виду є наявність цінних біологічно активних компонентів у всіх органах рослини – плодах, листках, квітках і коренях, що зумовлює перспективність її використання у профілактичній та лікувальній практиці [1, с. 458].

Метою роботи було встановлення оптимальних параметрів екстракції на основі кількісного аналізу біологічно активних речовин, виділених із коріння ожини сизої.

Матеріалом дослідження були коріння *Rubus caesius*, яке було зібраних в Одеській області. Збір коренів проводився у жовтні. Сушка проводилась повітряно-тіньовим способом.

Для отримання екстрактів застосовували воду очищену та водно-етанольну суміш 30%, 50%, 70% та 90%.

Виявлення БАР у коріннях *Rubus caesius* проводили хімічними реакціями ідентифікації.

---

¹ Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

² Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

Кількісне визначення флавоноїдів в екстрактах здійснювали спектрофотометричним методом, що базується на утворенні забарвленого комплексу флавоноїдних сполук зі спиртовим розчином хлориду алюмінію. Утворений комплекс характеризується специфічним максимумом поглинання, що дозволяє проводити кількісну оцінку вмісту флавоноїдів. Розрахунок концентрації здійснювали за калібрувальною залежністю з використанням рутину як стандарту. Вимірювання оптичної густини проводили при довжині хвилі 405 нм у кюветі з товщиною шару 10 мм [2, с. 253; 3, с. 81].

Для визначення аскорбінової кислоти був обраний титриметричний метод, заснований на відновлювальній дії вітаміну С на 2,6-дихлорфеноліндофенол [4, с. 92].

Визначення суми каротиноїдів в екстрактах коренів *Rubus caesius* за допомогою спектрофотометра при довжині хвилі $\gamma = 440$ нм. Гексан та етанол використовуються як розчин порівняння. Також паралельно проводять вимір оптичної щільності стандартного зразку біхромату калію [5, с. 186].

Визначення суми гідроксикоричних кислот вимірюємо на спектрофотометрі при довжині хвилі 327 нм та перераховуємо на хлорогенову кислоту та абсолютно суху масу сировини в відсотках [6, с. 13].

Визначення суми органічних кислот методом титрування полягає в нейтралізації їх розчином лугу (наприклад, 0,1 н розчином NaOH) до переходу середовища в лужне, що фіксується фенолфталеїном, який змінює колір [7].

Визначення полісахаридів проводили гравіметричним методом, який передбачає осадження полісахаридів спиртом з подальшим зважуванням отриманого осаду [8].

В коренях ожини сизої виявлено полісахариди, флавоноїди, сапоніни, аскорбінова кислота, гідроксикоричні кислоти, органічні кислоти.

На основі отриманих експериментальних показано, що вміст флавоноїдів в екстрактах коріння ожини сизої залежить від концентрації спирту, застосованого під час мацерації. Оптимальним розчином для екстрагування флавоноїдів із коренів виявився 50% етанол, який дозволяє отримати до 30 мг флавоноїдів на грам сухої речовини. Концентрація етанолу 30% та 90% виявила однаковий рівень виділення флавоноїдів – 14 мг/г.

Оптимальними для вилучення аскорбінової кислоти виявлено спиртові розчини з концентрацією 50 %, 70 % та 90 %, за яких вміст аскорбінової кислоти становив від 151 до 171 мг/100 г сухої маси. Застосування 30 % розчину етанолу забезпечувало вилучення аскорбінової кислоти на рівні до 94 мг/100 г сухої сировини.

Максимальна кількість каротиноїдів з екстракту коріння *Rubus caesius* вилучається при застосуванні 50% етанолу – 130,5 мкг/г сухої сировини. Концентрація 30% та 70% дозволяє вилучати приблизно однакову кількість каротиноїдів – 104 мкг/г та 107 мкг/г відповідно. Збільшення концентрації спирту до 90% призводить до зменшення вилучення каротиноїдів – 35 мкг/г сухої сировини.

Для вмісту гідроксикоричних кислот у кореневій тканині цієї рослини встановлено характерні особливості. Найвищий вміст – 40 мг/г – досягається при використанні 70% етанольного розчину, тоді як як підвищення, так і зниження концентрації спирту від цього рівня спричиняють суттєве зменшення кількості екстрагованих сполук.

Аналіз отриманих даних продемонстрував, що максимальна ефективність вилучення органічних кислот із кореневої сировини досягається при використанні 70% етанольного розчину, що відповідає 40 мг/г сухої сировини. Використання 30%, 50% та 90% розчинів етанолу призводить до зменшення концентрації органічних кислот до рівнів 29,7; 31,5 та 27 мг/г відповідно.

Максимальне вилучення полісахаридів спостерігається при концентрації водно-етанольної суміші – 50% і дорівнює 10,5 мг/100 г. Збільшення концентрації призводить до зменшення полісахаридів в екстрактах.

Таким чином, ефективність вилучення біологічно активних речовин із коренів *Rubus caesius* залежить від концентрації етанолу: для більшості сполук (флавоноїди, каротиноїди, полісахариди) оптимальним є 50% розчин, тоді як для гідроксикоричних та органічних кислот – 70%. Відхилення від оптимальних концентрацій супроводжується зниженням виходу екстрагованих речовин.

Список використаних джерел:

1. Mielgo-Ayuso J, Valtueña J, Huybrechts I, Breidenassel C, Cuenca-García M, De Henaau S, Stehle P, Kafatos A, Kersting M, Widhalm K, Manios Y, Azzini E, Molnar D, Moreno LA, González-Gross M. Fruit and vegetables consumption is associated with higher vitamin intake and blood vitamin status among European adolescents. *Eur J Clin Nutr.* 2017 Apr;71(4):458-467. doi: 10.1038/ejcn.2016.232. Epub 2017 Jan 25. PMID: 28120854.
2. Ramos RTM, Bezerra ICF, Ferreira MRA, Soares LAL. Spectrophotometric Quantification of Flavonoids in Herbal Material, Crude Extract, and Fractions from Leaves of *Eugenia uniflora* Linn. *Pharmacognosy Res.* 2017 Jul-Sep;9(3):253-260. doi: 10.4103/pr.pr_143_16. PMID: 28827966; PMCID: PMC5541481.

3. Aleksandrova A., Nesterkina M., Gvozdi S., Kravchenko I.(2020) Phytochemical analysis and anti-inflammatory activity of *Cladophora aegagropila* extract” J Herbmед Pharmacol., 9(1), 81-85. doi: 10.15171/jhp.2020.12.
4. T.L. da Silva, E. Aguiar-Oliveira, M.R. Mazalli, E.S. Kamimura, R.R. Maldonado, Comparison between titrimetric and spectrophotometric methods for quantification of vitamin C, Food Chemistry, Volume 224, 2017, ISSN 0308-8146, <https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2016.12.052>.
5. Britton G., Liaaen-Jensen S., Pfander H. Carotenoids: Handbook. Basel: Birkhäuser Verlag, 2004. 623 p.
6. Марчишин С.М., Гусак Л.В., Бурдей Т.С. Дослідження кислот гідроксикоричних трави Чистецю зіболяда. Медична та клінічна хімія. 2016. Т. 18. № 3. С. 13-16. DOI 10.11603/mcch.2410-681X.2016.v0.i3.6935/
7. Harborne J. B. Phytochemical Methods: A Guide to Modern Techniques of Plant Analysis / J. B. Harborne. 3rd ed. London : Chapman & Hall, 1998. 302 p.
8. Кожухов Ю. М. Фізіолого-біохімічні методи дослідження рослин: підручник / Ю. М. Кожухов (ред.). Київ : Академвидав, 2012. 360 с.

MEDICAL SCIENCES

¹³⁷CS DECORPORATION AND SULFUR-CONTAINING AMINO ACID METABOLISM IN CHILDREN LIVING NEAR THE CHORNOBYL NUCLEAR POWER PLANT

Yury Bandazhevsky¹

Nataliia Dubovaya²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-3>

The European Commission project “Health and Ecological Programmes around the Chornobyl Exclusion Zone: Development, Training, and Coordination of Health-Related Projects”, implemented in Ukraine from 2013 to 2017, established a direct correlation between the specific activity of ¹³⁷Cs in the body and serum aspartate aminotransferase (AST) activity in a group of children living near the Chornobyl Exclusion Zone (ChEZ) [1, p. 351].

Considering previous studies [2, p. 71], this confirms the negative impact of ¹³⁷Cs on myocardial mitochondria.

These children also showed elevated blood levels of the sulfur-containing amino acid homocysteine (H_{cy}), an intermediate metabolite in the metabolism of the essential amino acid methionine (Met) [1, p. 345], above the established physiological level.

Met, entering the body enterally, interacts, under the influence of methionine adenosyltransferase, with adenosine in the form of ATP, forming S-adenosylmethionine, the main donor of methyl groups in the body.

S-adenosylmethionine, donating methyl groups in protein and lipid methylation reactions, creatine synthesis, and neurotransmitter synthesis, is converted to S-adenosylhomocysteine and then to H_{cy}.

H_{cy} undergoes remethylation to form internal Met.

The remethylation process is carried out with the help of folate cycle (FC) enzymes and methyl group carriers.

The process of H_{cy} methylation and secondary Met formation depends on the activity of FC enzymes.

H_{cy} methylation also depends on betaine, a trimethylglycine formed in the mitochondria.

---

¹ Ecology and Health Coordination and Analytical Center, Ukraine

² Ecology and Health Coordination and Analytical Center, Ukraine

Analytical studies have shown the involvement of H_{cy} in the formation of the active form of thyroid hormone, triiodothyronine (T_3), in peripheral tissues. T_3 stimulates the synthesis of the methyl group carrier, the active form of vitamin B₉, 5-methyltetrahydrofolate [3, p. 254].

T_3 stimulates cellular energetics and regulates Ca metabolism [4, p. 207].

H_{cy} , by interacting with serine, is involved in the formation of glutathione, a component of the antioxidant system.

This is an important role for H_{cy} in protecting the body from metabolic stress induced by radiation exposure [3, p. 251].

Cortisol, whose production is also stimulated by H_{cy} , also exerts an antioxidant effect [3, p. 253].

In the examined group of children, an inverse correlation was found between the specific activity of ^{137}Cs in the body and the level of Ca in the blood [1, p. 342].

At the same time, a direct correlation was recorded between H_{cy} and Ca [1, p. 346], indicating that H_{cy} influences Ca metabolism.

Under conditions of radiation exposure, when the bodies of children and adults constantly contain radioactive elements such as ^{137}Cs , the level of H_{cy} in the blood is elevated above the established physiological level.

The most pronounced increase in blood H_{cy} levels was recorded in the majority of children examined 6 months after the forest fires in the ChEZ [5, p. 24].

In children from settlements located near the ChEZ, immediately after a short (3-week) health trip to a European Union country, the specific activity of ^{137}Cs in the body decreased ($Z = -6.706$, $p = 0.0001$; $n = 67$), while the blood H_{cy} level increased – $Z = -4.520$, $p = 0.0001$, $n = 67$ (Table 1).

Table 1

**Statistical characteristics of the ^{137}Cs and H_{cy} levels
in the bodies of the examined children**

Examination	^{137}Cs Bq/kg		H_{cy} , $\mu\text{mol/L}$	
	Me	IQR	Me	IQR
No. 1	2.780	2.350 – 3.450	9.900	8.600 – 11.680
No. 2	2.350	1.980 – 3.000	10.500	9.400 – 12.600

Note. No. 1 – examination before travel to the European Union country; No. 2 – examination after returning from the European Union country. Me – median; IQR – interquartile range.

The inverse correlation reflecting the relationship between these indicators is more pronounced after the return of children from a European Union country (Table 2).

Table 2

Results of correlation analysis in the group of children examined

The group of children examined	Correlation coefficient	¹³⁷ Cs - H _{Cy}	
		No. 1	No. 2
No cases with the T/T genotype of MTHFR:677	Spearman's	- 0.314*	- 0.358**
	Sign (2-tailed), p	0.012	0.004
	N	63	63

Note. No. 1 – examination before traveling to a European Union country; No. 2 – examination after returning from a European Union country.

The increase in H_{Cy} formation may be due to increased Met intake by children during their vacation in a European Union country.

The elimination of ¹³⁷Cs radionuclides from the body is associated with energy processes in the cells of vital organs.

Met, as well as its metabolic product, H_{Cy}, activate metabolic cycles that promote the restoration of cellular energy, resulting in the removal of ¹³⁷Cs and its decay product, ¹³⁷Ba, from cells into the extracellular space.

These results suggest the important role of the sulfur-containing amino acids Met and H_{Cy} in the decorporation of ¹³⁷Cs radionuclides from children's bodies.

References:

1. Bandazheuski Yu., Dubovaya N. (2025). Participation of homocysteine in the regulation of calcium-phosphorus metabolism and cardiovascular function in children living in areas affected by the Chernobyl Nuclear Power Plant accident // Modern science: theory, practice, innovative technologies : Scientific monograph. Part 1. Riga, Latvia : Baltija Publishing, p. 331–356. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-602-7>
2. Badazhevsky Yu., Dubovaya N., Bandazhevskaya G., Kadun O., Pereplechikov A. Zherbo L. (2015). Chernobyl 25 years: incorporated radionuclides Cs-137 and human health. Tokyo, 132 p.
3. Bandazheuski Yu., Dubovaya N. (2025). Folate cycle genes and adaptation processes in children living near the Chernobyl Exclusion Zone // Transformation of the scientific area in the context of contemporary challenges : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, p. 242-260. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-631-7-10>

4. Tawfik I., Gottschalk B., Jarc A., Bresilla D., Rost R., Obermayer-Pietsch B., Graier W.F., Madreiter-Sokolowski C.T. (2022). T₃-induced enhancement of mitochondrial Ca²⁺ uptake as a boost for mitochondrial metabolism. *Free Radic Biol Med.* Mar;181:197-208. doi:10.1016/j.freeradbiomed.2022.01.024. Epub 2022 Jan 26. PMID: 35091061.
5. Bandazhevsky Yu. I., Dubovaya N. F. (2021). Forest fires in the Chernobyl exclusion zone and children's health. Ivankov : PI Coordination and Analytical Center "Ecology and health". Kyiv : "Aliant" LLC, 44 p.

EVALUATION OF BLUEM ORAL CARE PRODUCTS EFFECTIVENESS IN COMPLEX PATIENT'S TREATMENT WITH CHRONIC GENERALIZED PERIODONTITIS OF I-II SEVERITY DEGREES

Diana Yakovleva¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-4>

In recent years, a high prevalence of major dental diseases has been seen in Ukraine, especially among young people. Periodontal diseases occur in 85% to 96%, according to various authors. The prevalence among young people varies between 79–94%, depending on the research methodology and the hygiene culture level [3, p. 5].

The number of bacteria in the oral cavity competes with the bacterial colonization of the gastrointestinal tract [5, p. 5–6]. The microbial flora in any case of periodontitis is diverse. It depends on the severity and phase of the disease.

Meanwhile, the gas composition of the periodontal pocket is close to anaerobic due to the low level of partial oxygen pressure (up to 2%). This initially promotes the development of the most pathogenic anaerobic microorganisms [5, p. 6].

The majority of drugs used in periodontology are remedies of etiotropic or symptomatic therapy. This is evidenced by the study of literature about periodontal diseases drug treatment. The most widely used preparations in dentistry are antimicrobial, anti-inflammatory drugs, and antiseptics. However, the using of these agents is often insufficient to obtain the desired clinical effect [4, p. 387].

The inventor of bluem technology, Peter Blijdorp, was a pioneer in the use of oxygen in dentistry. He was the authority in implantology, the developer of sinus lifting technology.

It is known that almost all disease processes can be explained by oxygen deficiency. If we look at the oxygen saturation (pO_2 value) of infected or damaged tissue, we will see that these values are much lower than in a healthy state. It is known that a wound heals more slowly under a plaster than when it is allowed to "dry heal."

The Bluem formula triggers the mechanism of controlled active oxygen delivery (H_2O_2) to the affected area through sodium perborate and enzymatic glucose oxidase, found in honey.

---

¹ Dental clinic "LightDent", Ukraine

Studies show that constant interaction with low-concentration hydrogen peroxide (0.003–0.015%) is much more effective in killing pathogenic bacteria than a short, one-time interaction with high-concentration hydrogen peroxide (1.5–3%).

At the same time, H_2O_2 breaks down into water (H_2O) and oxygen (O_2). Human body independently assesses the need for damaged cells and delivers water or oxygen to where they are needed.

The fluid is used for oral mucosa treatment (lichen planus), prevent and relieve of mucositis symptoms during and after chemotherapy.

The mouthwash accelerates tissue repair and regeneration after oral surgery. It can be used for daily care.

Dr. Celine, M. Levesque (University of Toronto, 2018) observed that bluem is particularly more effectiveness according to older and thicker biofilms (3-days-old), which are typically less susceptible to antimicrobial treatment than younger biofilms.

Dental foam is used for improvement of affected gums condition, clean dental prostheses, orthodontic appliances and caps. Moreover, it can be used by military personnel when the regular oral care is impossible. It removes plaque and food debris, freshens your breath. How to use: apply directly into the mouth with 2 strokes, wait at least 60 seconds. Do not swallow, do not rinse afterwards.

Bluem toothpaste is non-abrasive compared to other toothpastes. The dentin abrasion index RDA is less than 30. It is presented in two versions. Fluoride toothpaste contains 1000 ppm of calcium fluoride, which prevents teeth caries and hypersensitivity. The fluoride-free paste prevents titanium oxidation in implants and is designed specifically for people with implants.

All Bluem products have the unique taste and aroma. This is connected with the essential oil content, which is obtained from the leaves of *Gaultheria procumbens* (wintergreen) or *Betula lenta* (black birch). It is known for its characteristic sweet, minty odor, similar to menthol.

Objective – is to improve the effectiveness of complex patient's treatment with chronic generalized periodontitis of I-II severity stages with the Bluem gel addition, which is based on the slow release of oxygen.

Materials and methods. Forty patients of both sexes, aged between 25 and 50 with chronic generalized periodontitis of I-II severity degrees participated in the study. There were smokers and non-smokers. They were divided into two groups, a main group and a comparison group, with 20 people in each. At the time of examination concomitant pathology, which requiring medical treatment was non-detected in all patients.

The oral hygiene status was assessed before and after treatment (the simplified O'Leary plaque index, 1972, was determined). For this, the Mira-2-Ton dental plaque indicator was used. The papillary-marginal-alveolar index (PMA) and the bleeding index BOP (Ainamo, Bay, 1975) were determined in

order to assess clinical signs of periodontal tissue damage. Periodontal pocket probing was performed at 6 points near each tooth. Material was entered into the online program from UAP.

Treatment included professional hygiene and SRP (scaling and root plaining), with pocket irrigation during the procedure. Moreover, in the first group saline solution was used for irrigation, and 0,12% chlorhexidine solution was in the second. In the main group, Bluem gel was applied subgingivally, chlorhexidine-based gel Curasept ADS was used in the control group.

In addition, patients in the first group used Bluem products (toothpaste, mouthwash, foam) for oral care. Patients in the second group received toothpaste and mouthwash “Curasept ADS” respectively.

Repeat examination was performed after 8 weeks.

Results. All studied clinical parameters showed a trend of improvement from baseline and after 2 months. Patients noted the pleasant organoleptic properties of Bluem oral care products.

Before treatment, the average PI in patients of the main group was $56.20 \pm 2.96\%$, after treatment was $31.82 \pm 0.96\%$. PMA index before treatment was $64.12 \pm 2.66\%$, after treatment was $21.22 \pm 0.76\%$. The average BOP was $42.75 \pm 3.55\%$ and $18.65 \pm 2.45\%$, respectively, $p < 0.05$. Fig. 1.

Before treatment, the average PI in the control group was $50.70 \pm 1.10\%$, after treatment was $32.17 \pm 1.10\%$. PMA index was $63.29 \pm 2.25\%$ before treatment and $28.78 \pm 0.68\%$ after. The average BOP was $37.82 \pm 1.62\%$ and $13.70 \pm 0.79\%$, respectively, $p < 0.05$. Fig. 2.

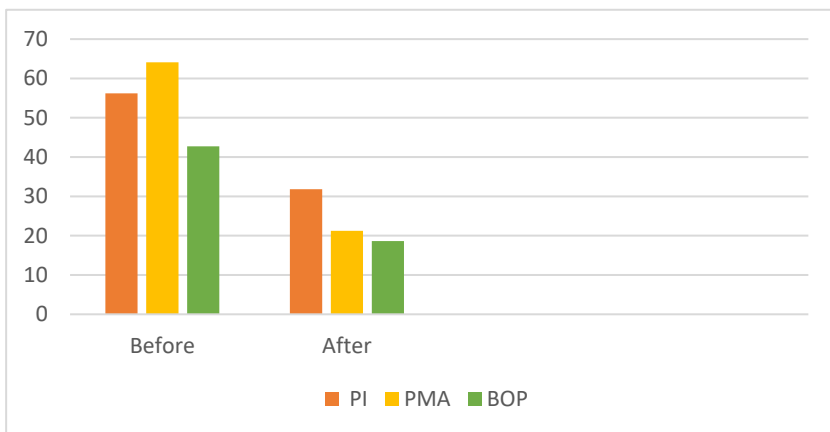

Fig. 1. Clinical data of patients in the main group before and after treatment

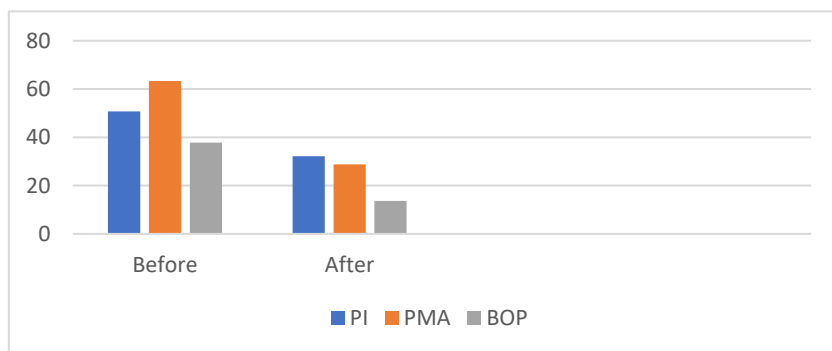

Fig. 2. Clinical data of control group patients before and after treatment

Conclusions. It was not found significant differences in treatment between the first and second groups. However, it should be noted some advantages of Bluem products compared to chlorhexidine. It's no allergic reactions, mild hemostatic and whitening effect due to hydrogen peroxide. Bluem does not disrupt the oral microbiome. It is suitable for long-term use and stimulates the wound healing process, in this study, it is reduction in periodontal pocket depth and formation of linear epithelial attachment. On the other hand, long-term use of chlorhexidine mouthwashes can increase blood pressure, promote enamel demineralization, and reduce the number of Veillonella bacteria. This antiseptic can selectively promote the growth of *Candida albicans*. This increases the risk of candidiasis, especially in immunocompromised patients. Chlorhexidine reduces microbial diversity in the mouth, affecting not only periodontal pathogens but also “good” bacteria.

Thus, active oxygen-based drugs use will significantly improve the quality of patient's treatment with periodontitis at the stages of primary and maintenance periodontal therapy.

References:

1. Petrushanko T. A., Skripnikov P. N., Litovchenko, I. Y., Kolomiets, S. V. Local treatment tactics of patients with chronic generalized periodontitis of I-II degrees. *Bulletin of problems in biology and medicine*. 2014, No 4(4), p. 351–353.
2. Remeziuk I.H., Avdeev O.V. Evaluation of the efficacy of chlorhexidine-based medications in patients with chronic generalized periodontitis. *Ukrainian dental almanac*. 2023, No 2, p. 5–9.
3. Sidelnikova L.F., Revenok B.A., Myalkovsky K.O. Hygiene and psychological aspects of the successful treatment of inflammatory periodontal diseases in young ages. *Preventive and pediatric dentistry*. 2016, No 2, p. 5–9.

4. Tkachenko I. M., Khilinich E. S., Pavlenkova O. V., Kovalenko V. V. Peculiarities of complex treatment of patients with chronic generalized periodontitis of the II and III degrees of gravity with the use of “Oral blue” preparation. *Bulletin of problems in biology and medicine*. 2017, No 2, p. 386–391.
5. Volynska T. B. "Basics of manual scaling". Kyiv: 2024, 104 p.

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

SOCIO-PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF SHAPING UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY DURING THE WAR: THE ROLE OF DIGITAL MEDIA SPACE AND INFORMATION INFLUENCES

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ: РІЛЬ ЦИФРОВОГО МЕДІАПРОСТОРУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

Ihor Berezhnyi¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-5>

Повномасштабна війна в Україні зумовила докорінні зміни соціально-психологічних процесів, серед яких особливого значення набуває фундаментальне переосмислення національної ідентичності. В умовах екзистенційної загрози вона трансформується із символічної категорії у ключовий ресурс психологічної резильєнтності – здатності особистості адаптуватися до критичних змін, долати наслідки травматичного досвіду та зберігати відчуття цілісності. У цьому контексті національна самоідентифікація пов'язується не лише з абстрактними уявленнями про державу, а й із безпосереднім щоденним досвідом проживання війни, що робить її практичним інструментом соціальної навігації.

Зазначені трансформації розгортаються у складному інформаційному середовищі, яке динамічно формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх медіаресурсів. Сучасний цифровий медіапростір характеризується дуже великою швидкістю трансляції подій, високою емоційною інтенсивністю та множинністю інтерпретаційних моделей. Як наслідок, індивід взаємодіє не лише з об'єктивними фактами, а й із різними способами їхнього дискурсивного конструювання, що безпосередньо моделює сприйняття соціальної реальності та визначає вектори подальшої ідентифікації.

Особливу роль у цьому процесі відіграють соціальні мережі та месенджери, зокрема Telegram-канали, які де-факто стали основними

---

¹ Private Higher Education Establishment "European University", Ukraine

джерелами отримання інформації для більшості громадян [5, 6]. Їхня специфіка полягає у оперативній подачі новин із відносно низьким рівнем редакційного контролю, що створює простір для стихійного формування смислів. У таких умовах інформація нерідко поширюється швидше, ніж проходить процедуру верифікації, а її зміст і суспільне значення кристалізуються безпосередньо в процесі активного групового обговорення. Ба більше, додатковим чинником, що трансформує сприйняття інформації, є анонімність більшості популярних джерел. Це створює специфічний «парадокс довіри»: за відсутності інституційної відповідальності автори каналів апелюють до ілюзії ексклюзивності та неформальності даних. Така децентралізація експертності призводить до зміщення довіри аудиторії з офіційних інституцій на персоніфіковані або анонімні медіа-суб'єкти, що суттєво посилює вразливість суспільної свідомості до маніпулятивних технологій. У цьому контексті медіапростір постає не як статичний канал передачі даних, а як динамічне соціально-психологічне середовище, де події постійно переосмислюються, набуваючи нових ціннісних значень.

У межах наукового аналізу національну ідентичність доцільно розглядати як інтегративне поєднання когнітивних, емоційних та аксіологічних компонентів, що актуалізуються через механізми соціальної категоризації. Вона формується не лише через усвідомлення належності до країни, а й через інтенсивну інтерпретацію воєнного досвіду. Цифрові медіа при цьому не просто транслують готові зразки ідентичності, а задають рамки («фрейми») їх сприйняття. У цифровому середовищі цей вплив посилюється завдяки інтерактивності: користувач перетворюється на активного споживача, який через коментування, поширення та оцінювання контенту бере безпосередню участь у конструюванні спільних національних наративів.

Метою даного дослідження є виявлення та систематизація соціально-психологічних механізмів формування української національної ідентичності в умовах війни під впливом трансформацій цифрового медіапростору. Емпіричну основу роботи склав комплексний аналіз контенту провідних новинних ресурсів, соціальних мереж та Telegram-каналів за період 2024–2025 рр. Методологічний апарат об'єднує контент-аналіз тематичних структур для верифікації домінантних смислів, наративний аналіз способів репрезентації подій та методи вивчення емоційної тональності повідомлень. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу внутрішніх і зовнішніх інформаційних впливів, а також дослідженню «цифрових слідів» як об'єктивних індикаторів трансформації суспільних настроїв та ідентифікаційних стратегій.

Результати дослідження свідчать, що формування національної ідентичності в умовах тривалого воєнного конфлікту має виражений

діалектичний характер. З одного боку, зафіксовано потужний процес консолідації суспільства, де медіа посилюють групову солідарність через механізм розмежування «ми – вони». Це цілком корелює з інтегративною теорією міжгрупового конфлікту Г. Тешфела та Дж. Тернера [3], згідно з якою зовнішня екзистенційна загроза радикально активізує соціальну категоризацію. У медіаконтенті це проявляється через стійкі наративи єдності («суспільство як моноліт») та візуалізацію практик взаємодопомоги, що зміцнює психологічні межі національної спільноти перед обличчям агресора.

Водночас цифрові платформи виступають простором внутрішньої соціальної диференціації. Емпіричний аналіз виявив наявність полярних інтерпретацій, що відображають внутрішню складність суспільства. У контексті праці Й. Бенклера, Р. Феріса, Г. Робертса [1], таке середовище є вразливим до фрагментації: мережева архітектура може сприяти не лише єднанню, а й поглибленню поляризації через різне ставлення до чутливих тем, таких як мобілізаційні процеси, ефективність державних інституцій чи стратегії адаптації до довготривалої війни. Таким чином, медіапростір одночасно виконує функції і консолідатора, і дзеркала внутрішньо-суспільних протиріч.

Емоційний фон медіасфери є амбівалентним: стани тривоги й виснаження співіснують із мобілізаційним піднесенням. Крізь призму концепції М. Кастельса [2] про «мережі обурення та надії», цифровий простір постає майданчиком колективного опрацювання воєнної травми, де емоції трансформуються у волю до спротиву. Проте, як зазначає З. Туфєкчі [4], така мережева активність є «крихкою». Висока швидкість циркуляції неперевіраних даних у Telegram-сегменті створює ефект емоційної нестабільності, що реалізується через механізм «інформаційних гойдалок». Цей деструктивний інструмент передбачає штучне підтримання високої амплітуди між ідеалізованою «перемогою» та катастрофічною «зрадою». Тривала експозиція до таких радикальних переходів виснажує когнітивні ресурси особистості, провокуючи захисні реакції: від апатії та соціального дистанціювання до втрати критичності сприйняття будь-якого емоційно забарвленого контенту.

Ключову роль у зазначених процесах відіграє трансформація статусу аудиторії: через аналіз «цифрових слідів» (лайків, репостів, реакцій) кожен акт взаємодії з контентом постає як перформативний акт самовизначення. Користувач не просто споживає інформацію, а маніфестує власну приналежність до певної аксіологічної системи, перетворюючи формування ідентичності на безперервну спільну діяльність. Водночас слід зважати на те, що тривала експозиція в агресивному медіасередовищі формує стан хронічного інформаційного

стресу. Психологічне виснаження, спричинене як воєнними подіями, так і маніпулятивними «гойдалками», актуалізує суспільний запит на спрощення складної реальності. Це підвищує вразливість національної ідентичності до популістських наративів, проте водночас стимулює пошук стійких форм внутрішньої опори, що ґрунтуються на реальних соціальних зв'язках і практичній взаємодії.

Узагальнення результатів дозволяє інтерпретувати сучасний цифровий медіапростір як специфічну соціально-психологічну екосистему, у якій національна ідентичність є динамічним процесом, а не статичним конструктом. Вона функціонує в режимі постійного балансування між імперативом консолідації та необхідністю критичного переосмислення внутрішніх викликів. У цьому контексті українська ідентичність постає глибоко суб'єктною: вона активно конструюється «знизу» через щоденну цифрову комунікацію, де офіційні дискурси інтегруються з особистим досвідом та мережевими інтерпретаціями.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю глибшого аналізу відмінностей у сприйнятті медіаконтенту різними соціально-демографічними групами. Окремий науковий інтерес становить вивчення механізмів стійкості національної ідентичності до деструктивних зовнішніх інформаційних впливів та маніпулятивних технологій в умовах тривалого кризового періоду, що потребує залучення методів великих даних (Big Data) для моніторингу динаміки суспільних уявлень у реальному часі.

Список використаних джерел:

1. Benkler Y., Faris R., Roberts H. *Network propaganda: Manipulation, disinformation, and radicalization in American politics*. Oxford : Oxford University Press, 2018. 473 p.
2. Castells M. *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age*. Cambridge : Polity Press, 2012. 200 p.
3. Tajfel H., Turner J. C. An integrative theory of intergroup conflict. In: Austin W. G., Worchel S. (Eds.). *The social psychology of intergroup relations*. Monterey : Brooks/Cole, 1979. P. 33–47.
4. Tufekci Z. *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest*. New Haven : Yale University Press, 2017. 360 p.
5. Gradus Research. Changes in media consumption in Ukraine in 2024. 2024. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/changes-media-consumption-ukraine-2024/> (date of access: 28.04.2026).
6. Gradus Research. Media consumption 2025: How habits of Ukrainians are changing in the digital space. 2025. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/research-media-consumption-ukraine/> (date of access: 28.04.2026).

PSYCHOLOGICAL READINESS OF TEACHERS FOR INNOVATIVE CHANGES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

Alimie Osmanova¹

Olga Podzhynska²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-6>

Digitalization processes, social instability and increased demands for the quality of education, the problem of psychological readiness of teachers is becoming particularly relevant. Psychological readiness of teachers for innovative changes in the higher education system appears as an important factor in the effectiveness of educational reforms. The success of the implementation of reforms depends not only on the content of innovations, but also on the ability of scientific and pedagogical workers to understand them, accept and implement them in their professional activities. In this context, psychological readiness is considered as a complex integrative formation that combines cognitive, emotional and behavioral characteristics of the individual and determines the level of adaptation of teachers to the conditions of innovative changes.

The success of implementing educational reforms largely depends on the level of psychological readiness of teachers for innovative changes, among which the cognitive component is of particular importance. It reflects the intellectual basis of perception and understanding of educational transformations and involves not only awareness of the need for changes, but also the ability to critically analyze information about reforms and orientation towards continuous professional development. The ability to understand the essence of innovations is considered an important element of readiness for activity in conditions of change, since it provides an understanding of the essence of changes, their stages and mechanisms of influence on the educational process [2, p. 683]. Awareness of the significance of changes is formed under the influence of modern challenges, including the transformation of the labor market, the development of innovative technologies and globalization processes, which require teachers to be able to adapt educational activities to new requirements and standards of education. Such awareness creates the basis for the formation of a rational attitude towards innovations and contributes to increasing motivation for professional improvement.

---

¹ Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Ukraine

² Open International University of Human Development "Ukraine", Ukraine

The ability to analytically understand reforms provides the opportunity to adapt innovations to the specific conditions of the educational environment, since teachers who have critical thinking skills are able to assess not only the general vector of changes, but also predict their impact on the specifics of the educational process and the results of educational activities. This makes it possible to form optimal strategies for implementing innovations that meet professional standards and the needs of students [2, p. 685]. Orientation to continuous learning and updating knowledge is an important condition for maintaining the professional competence of teachers. It forms self-confidence in the implementation of innovations. This allows not only to master new approaches, methods and technologies, but also to ensure their effective integration into pedagogical practice.

Based on the formed cognitive foundation, the emotional component of psychological readiness naturally arises. It determines the attitude of teachers to innovative changes and forms the ability to maintain psychological stability in conditions of uncertainty. This component includes a positive or negative perception of innovations, the level of anxiety and fears, as well as confidence in one's own professional capabilities. Studies show that a positive attitude to changes contributes to increased motivation and facilitates the process of adaptation to educational innovations, while a high level of anxiety caused by uncertainty can inhibit the introduction of innovative technologies into the educational process. The ability of teachers to accept new approaches (readiness for change) directly affects the effectiveness of integrating innovations into professional activities [5, p. 1]. At the same time, confidence in one's own professional capabilities is an important resource of readiness for change and is associated with the level of formation of professional competence, which ensures more active participation in the implementation of innovative technologies in pedagogical practice [5, p. 4].

At the same time, confidence in one's own professional capabilities is an important resource of readiness for change and is associated with the level of formation of professional competence, which ensures more active participation in the implementation of innovative technologies in pedagogical practice. It is on the basis of this resource that the behavioral component of psychological readiness is formed, which reflects the practical level of implementation of innovations and is manifested in the specific actions of teachers. It includes active participation in the processes of reform, the introduction of modern teaching and assessment methods, as well as the ability to effectively interact with colleagues and the administration. According to modern research, the ability of teachers to apply various innovative approaches and technologies in their own pedagogical activities is an important indicator of their readiness for

change and is associated with the formation of the corresponding behavioral competence [3, p. 5].

In addition, teachers who are actively involved in the development and implementation of educational reforms demonstrate a higher level of professional responsibility and readiness for change, since their practical activities involve constant updating of the content of the educational process and adaptation to new requirements [4, p. 18].

Effective implementation of innovative pedagogical technologies increases the effectiveness of the educational process and contributes to the successful adaptation of teachers to new working conditions, since they force teachers not only to master new tools, but also to transform their own practice [4, p. 13]. An important role in ensuring behavioral readiness is played by the socio-psychological climate in the team, which determines the level of cooperation and support between teachers, their openness to exchange of experience and joint activities, which greatly facilitates the process of adoption and implementation of innovations [3, p. 7].

Socio-organizational conditions play a key role in shaping the psychological readiness of teachers for innovations in the higher education system. Support from colleagues and administration not only contributes to the formation of a positive attitude towards changes, but also increases motivation for their implementation, reduces the level of anxiety and fears associated with the uncertainty of new educational processes. The presence of structured opportunities for professional development, such as participation in trainings, master classes and advanced training programs, ensures active mastery of new approaches and methods, expands the competence of teachers and builds self-confidence in the implementation of innovative changes.

An important aspect is also an organizational culture focused on innovation. It creates a favorable environment for experimentation and the introduction of innovations, supports effective interaction between scientific and pedagogical workers and the administration, promotes the development of teamwork and the exchange of professional experience. As noted by I. Boyarynova (2025), socio-organizational support increases the level of readiness of teachers for change and affects the effectiveness of the implementation of educational innovations, as it integrates the cognitive, emotional and behavioral components of psychological readiness into a holistic system [1, p. 39]. Such support allows scientific and pedagogical workers not only to realize the need for change, but also to actively engage in reform processes, adapt innovative approaches to the specifics of their own educational environment and improve the quality of the educational process.

Thus, the psychological readiness of teachers for innovative changes in the higher education system is a complex multi-level phenomenon that determines

the effectiveness of the implementation of educational reforms. It is formed on the basis of the interaction of cognitive, emotional and behavioral components that ensure the awareness of the need for changes, a positive attitude towards them and the ability to practically implement innovations in the educational process. The development of this readiness largely depends on the level of professional competence of teachers, their self-confidence, as well as on socio-organizational conditions, in particular the support of colleagues and administration, the availability of opportunities for professional development and an organizational culture focused on innovation. The formation of psychological readiness is a key condition for the successful implementation of innovations in higher education and the effective adaptation of teachers to modern challenges.

References:

1. Boyarynova I. The practice of forming a management culture of teachers in professional colleges in the conditions of digitalization of organizational and managerial activities. *Resource -oriented learning: theory and practice of training future managers in the digital educational space*. Poltava: Publishing House of Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko, 2025. Pp. 38–71. DOI: <https://doi.org/10.33989/pnpu.716.c3170> (access date: 26.03.2026).
2. Tolkov O. Cognitive component of psychological readiness of higher education personnel for activity in conditions of socio-economic changes. *Problems of modern psychology* . 2019. No. 15. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2012-15> (access date: 26.03.2026).
3. Novhorodska Y. Readiness for Innovative Educational Activities as an Important Professional Quality of a Modern Teacher. *Problems of Modern Transformations. Series : Pedagogy and Psychology*. 2024. No. 4. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-4-09-03> (access date: 26.03.2026).
4. Radkevych V. Innovative Competency of Instructors as a Tool for Modernizing Vocational Education. *Professional Pedagogics*. 2024. Vol. 2, No. 29. P. 117–136. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2024.29.117-136> (date of access: 26.03.2026).
5. Readiness for Integration of Innovative Teaching and Learning Technologies: An Analysis of Meso -Micro Variables in Tanzanian Higher Education . *International Journal of Educational Research Open*. 2021. Vol. 2. P. 100098. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666374021000686> (access date: 26.03.2026).

PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR INDIVIDUALS EXPERIENCING PANIC ATTACKS

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ПАНІЧНИМИ АТАКАМИ

Tetiana Stepanenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-7>

В сучасних умовах значно зросли запити до психологів-практиків щодо надання психологічної допомоги та підтримки особам з панічними атаками, що обумовлено поширеністю тривожних розладів у представників сучасного суспільства. Постійний стрес, соціальна нестабільність та кризові події негативно впливають на психічний стан людей, котрі відчувають сильні напади страху, прояви яких відзначаються як на психологічному, так і на фізіологічному рівнях.

Психологічна література не містить інформації щодо вивчення панічних атак як окремого психологічного феномена. Доцільність дослідження даного психологічного явища обумовлена його поєднанням з низкою особистісних розладів. Проте, встановлено, що панічна атака є раціонально не пояснювальним і практично неконтрольованим, випадковим проявом тривоги, інтенсивність якого є дуже високою [1, с. 152–156].

Необхідність надання психологічної допомоги особам з панічними атаками обумовлена наявністю широкого спектру порушень, представлених негативними фізіологічними, емоційними, когнітивними та поведінковими реакціями.

Слід зазначити, що прояви панічних атак у психологічній сфері виявляються у вигляді інтенсивного страху смерті; дереалізації або деперсоналізації; панічному жаху очікування чогось страшного, що має відбутися тут і тепер. Фізичні симптоми панічних атак проявляються у вигляді прискореного або нерегулярного серцебиття; задусі, відчутті нестатку повітря; пітливості; тремтінні; болях або дискомфорті у грудях; запамороченні, слабкості; поколюванні або онімінні у кінцівках та ін. Фізичні негативні прояви людиною можуть трактуватися загрозою для життя.

Мороз Р., вивчаючи питання панічних атак, факторів їх формування та симптомів, вказує на виникнення панічних атак вперше у період

---

¹ The North-Ukrainian Institute of the Private Joint Stock Company "Higher education institution "The Interregional Academy of Personnel Management", Ukraine

юнацького віку, тобто у період значної психічної та емоційної навантаженості, обумовленої процесами формування особистості та адаптації до змін [2, с. 95–100]. Проте, сьогодні панічні атаки спостерігаються навіть у дітей, адже постійна тривога та страх за життя є звичним для повсякденного перебування в умовах війни, вибухів та повітряних тривог.

Досліджуючи чинники панічних атак, виявлено появу її проявів внаслідок спадковості, стресу, травматичного досвіду, вживання різних речовин, тривожних або депресивних станів. Проте, існують випадки, коли панічні атаки виникають без усякої причини, тому сучасними вченими продовжується активне дослідження даного феномена.

З огляду на значну кількість осіб з панічними атаками, які оточують нас у повсякденному житті, важливою є належна психологічна допомога та підтримка з боку фахівців. Психологічна допомога сприяє: розумінню природи панічних атак і зменшенню страху перед ними; навчанню контролю симптомів, використовуючи різні техніки саморегуляції; зниженню рівня тривожності та емоційної напруги; відновленню нормального функціонування повсякденного життя; попередженню розвитку хронічних тривожних розладів. Поряд з тим, своєчасність психологічної підтримки допоможе особистості сформувати стресостійкість, підвищити впевненість у собі та покращити якість життя.

У випадку гострих проявів панічних атак психологами-практиками рекомендується використовувати техніки самодопомоги, представлені дихальними вправами, технікою «заземлення», а також поєднанням дихальної вправи із «заземленням» [3].

Вважаємо, що основним завданням у межах психологічної корекційної допомоги особам з панічними атаками є зниження рівня тривожності та стресу як основних факторів, накопичення яких призводять до панічних атак. Корекційні заходи у роботі з особами, які мають високий рівень тривожності, доцільно реалізовувати у груповій формі, перевагою у якій є наявність групової підтримки кожній особі – учаснику тренінгової групи.

Зважаючи на тенденцію сучасності будувати психологічну роботу на інноваційних засобах, слід вказати на методи арт-терапії, які зарекомендували себе якнайкраще під час допомоги клієнтам з панічними атаками. Пропонуємо у межах групового тренінгу використовувати ряд арт-терапевтичних технік, які є ефективними у виконанні корекційної функції, а саме: «Лялька-мацанка», «Каракулі-маракулі», «Монотипія», «Мое ресурсне дерево», «Вінок емоцій».

Отже, психологічна допомога особам з панічними атаками спрямована на зниження рівня тривожності та емоційної напруги, подолання страху, зниження рівня стресу та підвищення стресостійкості. Ефективним є використання у межах групового тренінгу технік арт-терапії.

Список використаних джерел:

1. Бідюк І. А., Проніна В. А. Індивідуально-психологічні особливості особистості з панічними атаками. *Габітус*. 2022. Вип. 44. С. 152–156.
2. Мороз Р. Стратегії подолання панічних атак та іпохондрії у юнаків. *Наукові записки. Серія : Психологія*. 2024. № 2. С. 95–101.
3. Ковальова М. Техніки самопомоги під час панічних атак. DevelopmentFoundation : Сайт. 10.06.2019. URL: <https://foundationdv.com/ua/articles/Tekhniky-samodopomohy-pid-chas-panichnykh-atak>

SOCIOLOGICAL SCIENCES

THE IMAGE OF ROMA ETHNIC MINORITY REPRESENTATIVES IN SLOVAK MEDIA: A SOCIO-CULTURAL ASPECT

ОБРАЗ ПРЕДСТАВНИКІВ РОМСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ МЕНШИНИ В СЛОВАЦЬКИХ МЕДІА: СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Roman Bandurovych¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-8>

Засоби масової інформації мають потужний вплив на формування громадської думки, і можуть або підживлювати упередження та дискримінацію, спрямовану проти певних соціальних чи етнічних груп, або, навпаки, сприяти взаєморозумінню та інклюзивності.

Представники ромських громад часто були головною мішенню етнічної сегрегації в європейських засобах масової інформації (ЗМІ), що призводило до зростання антиромських настроїв серед населення даних країн та негативного стереотипного представлення ромської етнічної меншини в ЗМІ, і результатами такої тенденції могли стати злочини на ґрунті расової ненависті.

Фактором негативного сприйняття представників ромської меншини громадянами Словацької Республіки є навмисне неправдиве висвітлення ситуацій, фігурантами в яких виступають представники ромської етнічної меншини.

Наприклад, в публікації газети SME (слов. «Sme» – «Ми є») від 23 жовтня 2015 року було наведено твердження, відповідно до якого: «...високий рівень довгострокового безробіття найчастіше пояснюється низьким рівнем зайнятості певних груп, включаючи молодь, низькокваліфікованих працівників та ромів». Однак, за словами Мартіна Філко з Інституту фінансової політики, з приблизно 350 тисяч ромів у країні приблизно 42 тисяч є безробітними, і більшість із них ніколи офіційно не реєструються в Центрі зайнятості, тому вищезазначене твердження є безпідставним [1].

---

¹ State University "Uzhhorod National University", Ukraine

У 2023 році в Словаччині Європейський центр прав ромів (англ. European Roma Rights Centre, ERRC) разом з Форумом з прав людини подали шість кримінальних скарг за публікацію сторонніми особами насильницьких, підбурювальних висловлювань проти ромської громади на різних платформах соціальних мереж [3].

Згідно з даними, опублікованими А. Пенієвіч та Б. Санканінім у 2025 році [5], в більшості словацьких медіа, переважає домінування негативних контекстів стосовно ромської етнічної меншини, і значна частина матеріалів у словацьких ЗМІ досі фокусується на темах злочинності (понад 13% публікацій) та соціальної залежності. Роми часто зображуються як однорідна група, що живе у сегрегованих поселеннях, тоді як успішні приклади інтеграції залишаються на межі видимості – лише близько 2% медіа-контенту присвячено інтегрованим представникам меншини.

Аналіз, наведений у дослідженні А. Пенієвіча та Б. Санканіна, показав, що так само, як багато ЗМІ досі представляли ромів як однорідну групу, вони також представляли біженців як монолітну групу, переважна більшість представників якої відноситься до «проблемних» особистостей. У цьому вони були підтримані політиками, які назвали «ромську проблему» нерозв'язною та вважали її достатньою підставою, щоб відмовити Словацьку Республіку від прийняття біженців.

Політичні еліти часто використовують тему «ромського питання» для мобілізації електорату, що посилює соціальну напруженість, а тривала стигматизація з боку політиків знецінює успіхи інтегрованої більшості ромів.

У листопаді 2025 року стало відомо, що проект «Ромського медіа-дому», що мав стати інструментом покращення образу громади, був виключений з оновлених планів урядової стратегії на 2025–2026 роки через скасування фінансування в розмірі 20 млн. євро [6]. Уряд Словаччини вилучив цю ініціативу в межах ширшого скорочення бюджетних витрат. Загалом зміни до акційних планів дозволять зменшити навантаження на державні фінанси на понад 25 млн. євро.

Журналісти також часто не надають можливості висловити свої думки ромам. Коли ж ЗМІ надають таку можливість, вони часто представляють носіїв ромської мови анонімно або називають їх «поселенцями» чи « мешканцями поселень».

Згідно зі словами Агнеш Горватхової з Romano Kher (культурний центр у Будапешті, Угорщина. Місія установи – збереження, розвиток та популяризація ромської інтелектуальної та культурної спадщини, організація фестивалів та підтримка ромських митців), «...роми, як і біженці, не мають можливості захистити себе, оскільки вони не мають

доступу до ЗМІ та не мають політичної партії, яка б їх захищала. В основному саме журналісти, які пишуть для більшості ЗМІ, можуть впливати на негативний настрій чи думки суспільства, що можуть представляти ромів як національну меншину, представники якої проживають у Словаччині століттями, як різноманітних людей, які походять з різних верств суспільства, є частиною суспільства в усіх сферах» [4].

А. Горватхова також зазначає, що хоча журналісти відмовляються від використання образливого терміна «циган», вони замінюють його на «неадаптовані громадяни» або «поселенці» замість більш нейтрального терміна «роми».

Випадки упередженого та навіть расистського ставлення до певних етнічних спільнот в ЗМІ зберігаються, особливо до представників вже маргіналізованих груп, як-от зображення ромських громад у різних телевізійних програмах по всій Європі; не стала виключенням і Словачка Республіка. Даний факт викликає серйозне занепокоєння, коли медіа-платформи використовуються для поширення стереотипів та розпалювання ненависті до ромських спільнот.

В той самий час, Директива Європейського Союзу №2018/1808 [2] встановлює, що «держави-члени повинні забезпечувати відповідними засобами, щоб аудіоінформовані медіапослуги, що надаються постачальниками медіапослуг під їхньою юрисдикцією, не містили жодних: підбурювання до насильства чи ненависті, спрямованих проти груп осіб або груп членів, на підставі будь-якої з підстав, зазначених у статті 21 Хартії».

Боротьба з дискримінацією у ЗМІ є критичним питанням прав людини, що вимагає відповідальності колективних дій та спільноти. У словацьких ЗМІ ромів часто зображують крізь призму негативних стереотипів, зосереджуючись на злочинності, зловживанні соціальною допомогою та соціальних проблемах. Висвітлення часто здійснюється у форматі «чорних хронік» (кримінальних новин із сегрегованих поселень), що підсилює, а не спростовує поширені упередження стосовно ромського населення Словаччини. Хоча деякі ЗМІ прагнуть запропонувати збалансовану подачу медійного матеріалу про представників ромської етнічної меншини в Словачській Республіці, основні ЗМІ часто представляють їх як однорідну, дисфункціональну соціальну групу.

Список використаних джерел:

1. Baudyšová, J. Media image of Romani people in Slovakia: Generalizations and stereotypes. Romea.cz. 13.01.2016. URL: <https://romea.cz/en/world/media-image-of-romani-people-in-slovakia-generalizations-and-stereotypes>

2. Directive (EU) 2018/1808 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 amending Directive 2010/13/EU on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) in view of changing market realities. PE/33/2018/REV/1.

3. European Roma Rights Center. (2023). Challenging Digital Antigypsyism. Brussels, Belgium. URL: https://www.errc.org/uploads/upload_en/file/5488_file1_challenging-digital-antigypsyism-albania-serbiaturkey-and-ukraine.pdf

4. Kostlán, F.. Slovak media depict Roma stereotypically and often anonymously. Romea.cz. 02.01.2015. URL: <https://romea.cz/en/focus/slovak-media-depict-roma-stereotypically-and-often-anonymously>

5. Penjišević, A., Sančanin, B. (2025) Media Image of Roma in the Age of Artificial Intelligence. *Knowledge – International Journal*, vol. 73.1, pp. 223-229.

6. Slovakia and the Roma Action Plan. Rroma.org. 24.11.2025. URL: <https://rroma.org/de/slovakia-and-the-roma-action-plan>

PHILOSOPHICAL SCIENCES

THE RESENTIMENTAL PHILOSOPHY OF SOCRATES IN THE ANTHROPOLOGY OF F. NIETZSCHE

РЕСЕНТИМЕНТНА ФІЛОСОФІЯ СОКРАТА У АНТРОПОЛОГІЇ Ф. НІЦШЕ

Olena Chuikova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-9>

Метою дослідження є репрезентація антропологічної філософії Ф. Ніцше у антропологічному ракурсі оцінки філософських ідей Сократа як таких, що втілюють ресентимент «декадента», «плебея» відносно власних учнів-нащадків аристократичних родів стародавньої Еллади.

Новизною виступає оцінка «антропологічного повороту» Сократа, який у складі має почуття ресентименту та заздрість кращім від себе, як хибного шляху розвитку філософії, де «пізнання себе» зайняло енергію, яка була спрямована на пізнання трансцендентального та іманентного буття.

Актуальність дослідження викликано проблемою атомізації суспільства, забуття власних традицій та стирання антропологічного обличчя взагалі хвилями глобалізації, що продовжують накатуватись різними соціальними та аксіологічними засобами.

Методами дослідження є історико-філософський, герменевтичний, феноменологічний.

Ресентимент афінського філософа відкриває «психологія декадансу» – Сократ це «перший декадент», як пише Ф. Ніцше. Сократ руйнує афінське суспільство своїми мовними суперечками як «ідеалом філософування» та виснажує пізнавальні сили, що мали би бути спрямовані на реальне пізнання речей і своє місце у світі. Підрубає живі інстинкти молоді, героїзм, відданість державі-полісу, натомість робить суспільство індивідуалізованим і у перспективі егоїстичним та атомізованим, де кожний індивід зосереджений на собі, до того ж як середньостатистичний атом без видатних вчинків та користі суспільству або науці [1; 2; 3].

---

¹ Odesa National Medical University, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5796-1112>

Сократична раціоналістичність, яка має абстрагування та теоретизування із забуттям живого життя, індукція як занурення у дрібниці, що відкриває можливість для маніпуляцій. Діалектичність раціональності робить процес теоретизування безкінечним, схематичним, схоластичним, тобто безплідним та таким, що виснажує усі живі сили [1; 2; 3].

Сократ зазіхнув на руйнування персоніфікованої пари порядку-Аполлона та хаосу-Діоніса як збалансованої пари, що організує життя у якості космологічного закону підтримання життя, де реалізована людська трагедія у зіткненні з роком, у боротьбі або прийнятті року (трансцендентальний сенс трагедії), а також реалізований трагічний людський афект, який можливий при наявності живих енергій інстинкту, що актуалізовано у діонісійстві (іманентний аспект). Сократ своїми логіко-схематичними дискусіями з пріоритетом раціональності, з абстрактною етикою, що замикає людину на собі, руйнує ці живі, життєрадісні або трагічні, але емоційні, енергійні антропологічні властивості [1; 2; 3].

Сократ зробив, таким чином, революційний переворот у аксіології, коли нав'язав цінності, що відмінні від повноти антропологічного живого життя, продовження роду, сезонні весняні містеріальні радощі продовження життя, натомість нав'язавши сухий діалектичний, безплідний раціоналізм та абстрактне, скуте замислення про себе, про міру своїх думок, емоцій тощо. Сократ постає у аспекті цінностей як лицемір, як ханжа, що проповідує іншим те, чого сам не дотримується. Усім відоме його ставлення до власної родини, стосунки з Ксантіппою, нічна участь у чисельних симпозіумах, про що свідчить у своїх діалогах Платон [4]. Погляд на ніцшевську ресентиментну людину, що є неоднозначною, дуальною та суперечливою властивий також іншим дослідникам [5, с. 100].

Сократ найкращим чином реалізував свій ресентимент у дискусіях, які сам заводив спонтанно, на вулиці, з ким забажає, після довготривалого публічного замислення, щоб отримати задоволення від мовної перемоги «супротивника» (не співбесідника, він агресивно, ворожо сприймає людину), де «плебей» риторично, базіканням може «помститися» більш знатному, родовитому. Ф. Ніцше вважає, що в подібних дискусивних ситуаціях, по-перше, реалізується логічний, риторичний, скажений «демон» Сократа, що взагалі Сократ підкорений власним внутрішнім «демоном», який скеровує усю його філософію, усі його вчинки; по-друге, зрозуміло особу Сократа як маску, що приховує власну «демонічну», ханжську природу, до того ж «дефектну», безумну. Під маскою ритора, що несамовіто та логічно базікає приховано «дефектного плебея», що вирішив помститися усім, як пише Ф. Ніцше у різних своїх творах [1; 2; 3].

Висновок. Отже, ресентиментна поведінка Сократа вдалася повною мірою. Він увійшов у історію філософії як засновник « нової антропології », етики, що спрямована на « пізнання себе », хоча сам Сократ при всій абстрактності та логічності риторичних нападів, не мав етики взагалі, що характеризує його як лицеміра, ханжу, а філософія може бути дійсно, за думкою німецького філософа, хибним шляхом, що спокусив та спустошив живі пізнавальні сили, живу антропологію. Учні наслідували та втілювали ресентимент Сократа як помсту Афінам: наприклад, Алквіад програв битву спартанцям у Пелопоннеській війні, Арістокл відмовився від власного родового імені та під прізвиськом Платон створив два глобальних міфи: один відомий як « міф про печеру » з абсолютизацією абстрактного, теоретичного пізнання; другий міф відомий як « легенда про Атлантиду » про створення глобалізованого, кастового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ніцше Ф. Весела наука. Харків : Фоліо, 2020. 288 с.
2. Ніцше Ф. Народження трагедії з духу музики. Львів : Астролябія, 2022. 624 с.
3. Ніцше Ф. Шопенгауер як вихователь. Сутінки ідолів. Харків : Фоліо, 2020. 192 с.
4. Платон. Бенкет. Львів : Видавництво УКУ, 2018. 220 с.
5. Сінельнікова М. Ресентимент як визначальна риса ніцшеанської людини. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. № 40. С. 100–106. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.40.12>

PHILOLOGICAL SCIENCES

SYNTACTIC FEATURES OF FRENCH SCIENTIFIC DISCOURSE

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОМОВНОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

Larysa Sydelnykova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-10>

Науковий дискурс будь-якої мови відзначається особливістю морфологічної і граматичної структур, специфікою термінологічного апарату, а також синтаксичними й стилістичними особливостями текстової організації. Сучасна лінгвістика розглядає науковий текст як засіб пізнання й опису дійсності, як особливий інструмент взаємодії, засіб втілення моделі світу й культури. В сучасному світі міжнаціональна наукова комунікація відіграє важливу роль в прогресі цивілізаційному поступі людства, а науковий текст стає предметом філологічних досліджень.

Наукові тексти передбачають не тільки логічне, але й емоційно-чуттєве сприйняттям. При лінгвістичному аналізі наукового тексту особлива увага дослідників зосереджена не стільки на змісті наукового повідомлення, скільки на особливостях мовного вираження та відповідності найкращим формам наукового тексту. Науковий дискурс функціонує переважно в межах формальної, інституціоналізованої комунікації (наукові статті, монографії, дисертації) і реалізує кілька основних комунікативних функцій: інформативну (передача фактів і даних), описову (характеристика явищ), пояснювальну (інтерпретація процесів), аргументативну (доведення гіпотез і тез) [2]. І саме реалізації цих функцій підпорядкована синтаксична система мови.

Мета нашого дослідження – окреслити синтаксичні особливості французькомовного наукового тексту як основи наукового дискурсу.

Дослідник Т. Віану у праці «Подвійна інтенція мови і проблема стилю» стверджує: «Дві інтенції мови перебувають у відношенні оберненої пропорційності. Чим більше мовленнєве висловлювання

---

¹ Kyiv National Linguistic University, Ukraine

спрямоване на охоплення ширшого кола людей, тим вищою є його «транзитивна» цінність, тим нижчою – його «рефлексивна» цінність, тим більше згасає відображення внутрішнього життя, яке його породило» [4, с. 10]. Специфічною ознакою наукового стилю (яка відрізняє його від художнього) є строго референційний характер його мови. Слова в наукових текстах мають не конотативний, а передусім денотативний потенціал, що означає: мова наукового викладу повинна бути точною, з чітко визначеними й однозначними термінами [1].

Форма мислення в галузі науки – це концепція, при якій динаміка мислення виражається в судженнях і висновках, що сліднують один за одним. Кристалізація наукової думки здійснюється у зовнішньому мовленні, в усних і письмових текстах різних жанрів наукового стилю. Науковий французькомовний дискурс базується на логічному, дедуктивному та обґрунтованому мисленні; дотримується точності термінів; широко використовує неологізми, однозначні (моносемічні) слова, похідні слова з префіксами та псевдопрефіксами (*avant-bras*, *contre-offensive*), а також складні слова з суфіксоїдами й префіксоїдами (*biologie*, *géographie* тощо) [3]. До цього додається використання аббревіатур, символів, умовних знаків, стереотипних формул.

Загальні екстралінгвістичні властивості синтаксичної організації наукового тексту французькомовного дискурсу можна звести до таких моментів:

1. Узагальнення й абстрактність презентації. Майже кожне слово виконує роль позначення загального поняття або абстрактного об'єкта.

2. Анотація та узагальнення Природа мови проявляється у виборі лексичного матеріалу та спеціальних синтаксичних конструкцій (домінування пасивних конструкцій).

3. Послідовність подачі думок і тверджень. Між частинами висловлення існує впорядкована система зв'язків, що досягається за допомогою спеціальних синтаксичних конструкцій та типових засобів міжфразової комунікації.

4. Точність формулювання, яка досягається за допомогою однозначних виразів, термінів і словесної валентності.

5. Синтаксичні структури доведення: Міркування обґрунтовує наукові гіпотези та твердження.

6. Об'єктивність презентації наукових тверджень, що проявляється в аналізі різних точок зору на проблему, у зосередженні на предметі твердження та відсутності суб'єктивізму, а також в безособовості мовного вираження.

Тож синтаксичне оформлення наукового тексту повинно передати повноту висловлювання та відзначається наявністю аналітичних

конструкцій, певних мовних кліше, наявності системи елементів для зв'язування тексту.

На відміну від художнього дискурсу, який характеризується полісемією, науковий дискурс не допускає множинних інтерпретацій; він вирізняється постійним прагненням до об'єктивності, точності, методичності та інтелектуальної строгості. Його переважно використовують у формальній, інституціоналізованій комунікації з метою інформування або опису (інформативні чи описові тексти), пояснення (пояснювальні тексти) або переконання (аргументативні тексти). Детальніше проаналізувавши синтаксичну організацію наукового тексту у французькому науковому дискурсі, можна виокремити такі синтаксичні особливості:

1. Домінування розповідних речень за метою висловлювання. Розповідні речення становлять основу наукового викладу, оскільки саме вони забезпечують нейтральне та об'єктивне представлення інформації, наприклад: *«Cette étude vise à analyser les mécanismes discursifs qui structurent le texte scientifique»*; *«Les résultats montrent que l'emploi des nominalisations favorise la condensation de l'information»*. Ці конструкції дозволяють формулювати тези, подавати результати досліджень, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (*«Cette évolution s'explique par l'influence des normes académiques sur la production écrite»*; *«La variation terminologique dépend du contexte disciplinaire»*).

2. Обмежене використання питальних речень. Іноді в науковому дискурсі вони виконують специфічну функцію – постановку проблеми або дослідницького питання, до прикладу: *«Comment expliquer la variation sémantique des noms scientifiques dans différents contextes disciplinaires ?»* або *«Dans quelle mesure ces structures contribuent-elles à la cohérence textuelle ?»* Такі питання зазвичай з'являються у вступі (формулювання проблематики), у теоретичній частині (постановка наукових завдань).

3. Обмежене використання імперативу (спонукальних типів речень за метою висловлювання). Імператив у науковому дискурсі трапляється рідко і здебільшого виконує організаційну або метатекстову функцію (*«Considérons maintenant le cas des constructions nominales»*; *«Observons les occurrences suivantes dans le corpus»*; *«Notons que cette distinction reste problématique»*). Імперативні типи речень активно використовують увагу читача, створюють ефект співучасті читача та структурують виклад.

4. Відсутність окличних речень. Логічно, що відсутність емотивного викладу нівелює й використання окличних речень, адже вони суперечать принципу нейтральності. Однак, певний мінімальний ступінь емоційності іноді все ж приступний навіть в розповідних реченнях (*«Ce résultat est particulièrement significatif»*; *«Ces données présentent un intérêt notable»*).

5. Деперсоналізація та об'єктивізація викладу наукових положень. Однією з ключових рис наукового дискурсу є уникнення прямої авторської присутності, тому часто зустрічаються в наукових текстах безособові синтаксичні конструкції: «*Il convient de noter que...*»; «*Il est important de souligner que...*», також пасивні конструкції: «*Les données ont été analysées à l'aide d'un corpus spécialisé*»; «*Les résultats sont présentés dans la section suivante*»; використання академічного «nous»: «*Nous proposons une analyse des structures syntaxiques*»

6. Домінування складних речень (гіпотаксис). Науковий стиль тяжіє до підрядності, що дозволяє точно передавати логічні зв'язки, наприклад: «*Bien que ces résultats soient préliminaires, ils permettent d'identifier certaines tendances*»; «*Lorsque le terme est utilisé dans un contexte spécifique, son sens peut varier*».

7. Номіналізація, тобто заміна дієслів іменниками для більшої абстрактності: «*l'analyse des données*» (замість *analyser les données*), «*la formulation de l'hypothèse*» («*La formulation de l'hypothèse constitue une étape essentielle de la recherche*»).

8. Частотність логічних зв'язків та маркерів типу «*en effet*», «*ainsi*», «*cependant*», «*par conséquent*», «*d'une part... d'autre part*». Наприклад, «*Cependant, ces résultats doivent être interprétés avec prudence*».

Отже, синтаксична організація наукового дискурсу відображає його основну когнітивно-комунікативну функцію – забезпечення точної, логічно впорядкованої та максимально об'єктивної передачі знань. у наукових текстах переважають розповідні конструкції, а складнопідрядні речення превалюють над складносурядними. Процес номіналізацій сприяє структуризації інформації, встановленню чітких причинно-наслідкових зв'язків і узагальненню результатів дослідження. Характерна деперсоналізація мовлення, реалізована через безособові та пасивні конструкції, а також академічне «ми», дозволяє змістити акцент з автора на сам процес пізнання і його результати, що відповідає вимогам наукової об'єктивності. Ці синтаксичні засоби сукупно формують особливості синтаксичної організації наукового тексту у французькомовному науковому дискурсі, забезпечуючи універсальність сприйняття, однозначність інтерпретації та ефективність наукової комунікації незалежно від індивідуальних чи культурних особливостей мовця.

Список використаних джерел:

1. Luodonpää-Manni, Milla, et al., éditeurs. Les routines discursives dans le discours scientifique oral et écrit. UGA Éditions, 2022. <https://doi.org/10.4000/books.ugaeditions.27874>

2. Péry-Woodley, M-P. Une pragmatique à fleur de texte : approche en corpus de l'organisation textuelle. Mémoire d'HDR, Carnets de grammaire 8, Université de Toulouse-Le Mirail: ERSS. 2000. URL: <https://theses.hal.science/tel-00410572v1/document> (дата доступа: 15.04.2026).

3. Tutin A., Jacques M.-P. Le lexique scientifique transdisciplinaire: une introduction. *Lexique transversal et formules discursives des sciences humaines*, ISTE Editions. 2018. P. 1–26.

4. Vianu T. La double intention du langage et le problème du style dans l'Art des prosateurs roumains. Bucarest, 1977. P. 9–14.

FEATURES OF THE ADVERTISING DISCOURSE

Natalia Tsyntar¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-11>

In modern linguistics the concept of discourse is pivotal and is defined as "a communicative event that can be described either as a sequence of interrelated speech acts (or utterances) or as a specific sequence of sentences" [1, p. 138]. In this sense, discourse encompasses not only the text but also the conditions of its production and perception, the positions of the participants and their goals and strategies. Similarly, T. van Dijk emphasizes that many properties of a sentence cannot be explained without considering the "structures of other sentences in the discourse or conversation," as well as the global organization of the text [2, p. 3]. Thus, discourse is viewed as a sequence of utterances united by a common meaning and communicative purpose.

Modern scholarly studies highlight the importance of distinguishing between "text" and "discourse." The structurally oriented tradition equates discourse with language "above the sentence level" (essentially with text), whereas the functional approach treats discourse as "text + situation." In the latter, extralinguistic factors (pragmatic, sociocultural, psychological) are added to the linguistic fabric [3, p. 18]. From this perspective discourse is the process of speech activity while text is its result. For advertising communication the functional approach is particularly productive as it accounts for the addresser, the addressee, the communication situation, and the consumer's expected actions.

Explanatory dictionaries define discourse as a reasoned oral or written discussion of a topic where the subject of analysis includes both the content and the methods of argumentation. The term is also used to signify any speech or conversation reflecting the speaker's individual characteristics [4]. On this basis, advertising discourse is defined as a specific type of communicative activity.

The massive and ubiquitous nature of modern media determines the intensity of advertising's influence on society. Media discourse researcher C. Cotter emphasizes that while different media channels vary in scale, the media space is globally influential and constantly accessible via television, radio and the Internet [4, p. 416]. This is crucial for understanding advertising discourse, as advertising functions within the same communicative

---

¹ Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

environment as other media messages, competing for the recipient's attention amidst information overload.

Advertising is a complex of non-price tools used to stimulate product sales and shape demand [1, p. 7].

Unlike many other types of mass communication, advertising discourse has a clear pragmatic orientation from the outset. M. Polishchuk emphasizes that advertising is simultaneously a process and a result of speech activity. Researchers today view advertising messages as a process and a result aimed at inducing addressees to purchase a particular product or service [4, p. 203]. Consequently, the linguistic means, composition, and style of an advertising message are subordinated to a practical result rather than neutral information transfer. Regarding the communicative tasks of advertising. The distinctiveness of advertising discourse lies in the *a priori* rejection of the message content, forcing advertisers to find ways to overcome the addressee's resistance or influence them indirectly (implicitly, i.e., through hidden argumentation or suggestion) [4, p. 204]. Implicitness (the concealment of part of the meaning) becomes a mechanism of indirect persuasion, where the addressee reaches conclusions independently without feeling direct pressure. A pragmalinguistic approach allows for describing these processes through the categories of addresser, addressee, and communicative effect.

The multichannel nature and semiotic complexity of the advertising product deserve separate attention. Guy Cook, analyzing advertising as discourse, emphasizes that discursive analysis is not limited to language: it encompasses the context of communication, the participants, transmission channels and the combination of language with music and images that modify or supplement meaning [1, p. 3]. This vision aligns with the approach of T. Bezuhla who describes the discursive context as a complex of social, psychological and pragmatic characteristics and provides a detailed list of its elements [5, p. 37]. In advertising discourse, this is particularly noticeable through technical means of distribution (press, TV, radio, Internet) and the spatio-temporal gap between communicants.

In conclusion, advertising discourse emerges as a communicative phenomenon in which linguistic means, extra-linguistic components and pragmatic goals operate in interconnection. T. Bezuhla highlights this purpose: "the aim of advertising discourse is to promote a product, i.e., to influence the addressee to persuade them to 'buy' the respective product in both literal and figurative senses" [5, p. 36]. Accordingly, advertising not only informs but also shapes typical response models, confirming the observation that advertising offers ready-made solutions to problems, teaches, implements automatic standard behaviors and imposes a certain lifestyle and even speech templates for social interaction.

Thus, **advertising discourse** is a purposeful form of mass communication within which an addresser (advertiser/communication team), through verbal and non-verbal means creates an advertising message and organizes its distribution for the purpose of suggestive influence (persuasion and suggestion) on a collective addressee to obtain a predicted post-communicative action (choice, purchase or brand loyalty).

References:

1. Cook G. (2001) The discourse of advertising, 2nd ed. London ; New York : Routledge, 249 p.
2. Cotter C. (2001) Discourse and media. The handbook of discourse analysis / ed. by D. Schiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton. Oxford : Blackwell Publishers Ltd, P. 416—436.
3. O'Connor J. (2001) The NLP workbook: the practical guidebook to achieving the results you want. London : Thorsons, 294 p.
4. Stelzner M. (2025) Using Neuro-Linguistic Programming for more influence and sales. Social Media Examiner, 225 p.

PEDAGOGICAL SCIENCES

WHEN IS THE BEST TIME TO START LEARNING A FOREIGN LANGUAGE?

КОЛИ НАЙКРАЩЕ ПОЧИНАТИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ?

Nadiia Bezvesilna¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-12>

Чи безперечна важливість позитивного ставлення до вивчення французької мови? Відповідь очевидна. Французької мови можна навчати дітей з самого раннього віку. Навчання французької мови дитині було б набагато легшим і цікавішим, якби вона була мотивована з перших років навчання. Її слід навчити впевнено розмовляти французькою мовою в найпростіших ситуаціях: вдома, в школі, з друзями та з дорослими. Найголовніше – сприймати спілкування як веселу гру, яка з часом стане важливою навичкою для володіння французькою мовою.

Вивчення французької мови у початковій школі не лише стимулює розвиток загальних мовних навичок дитини, але й закладає основу для успішного та безбар'єрного спілкування іноземною мовою в майбутньому. Однак позитивне ставлення до подальшого навчання залежить від того, як юні учні підходять до своїх перших кроків у вивченні французької мови.

Діти початкової школи свідомо використовують мову, що пов'язано з їхньою когнітивною мотивацією. Ми часто говоримо про «мовні здібності» через індивідуальні відмінності в пам'яті, сприйнятті, уяві тощо. Зорова пам'ять та уява переважають над слуховими. Однак потенціал дитини безмежний.

Один спирається на зорову пам'ять, інший — на слухову або моторну. Розвиваються пам'ять, мислення та уява. Однак дитина може зіткнутися з труднощами не в опануванні мови та її вимовленні, а у взаємодії з учителем чи іншими дітьми. Вона хоче говорити, але їй заважає психологічний блок. Це досить поширене явище в освітній практиці.

---

¹ V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

Але активний розвиток комунікативних навичок рідною мовою безперечно сприяє спілкуванню французькою.

Для процесу опанування французької мови та навчання спілкуванню цією мовою дуже важливо, щоб учень був врівноваженим, тобто незалежним від ситуації, щоб робота була однорідною та щоб він міг зосереджувати свою увагу на певному об'єкті протягом тривалого періоду часу. Таким чином, розумові здібності дитини з самого раннього віку можуть гарантувати володіння іноземною мовою завдяки свідомому використанню лінгвістичних засобів.

Тому, у роботі з дітьми, яка забезпечує ефективність використання нових освітніх технологій, завданням вищого навчального закладу є не лише підготовка професійно-методичної компетентності майбутніх учителів французької мови для шкіл, а й формування в них інноваційної компетентності, яку науковці розглядають як «систему мотивацій, знань, схильностей, умінь та особистісних якостей вчителя» [1, с. 206].

Раціональне поєднання традиційних методів навчання з новітніми методами та технологіями навчання дозволить оптимізувати досягнення освітніх цілей та створити найсприятливіші умови для розвитку особистості дітей дошкільного віку на заняттях з французької мови.

Питання про те, як вивчати іноземну мову з самого раннього віку, є особливо актуальним сьогодні. Вчителі повинні створювати сприятливе для вивчення французької мови навчальне середовище та мати доступ до широкого спектру сучасних освітніх технологій. У рамках створення єдиної системи викладання іноземних мов, від дошкільної до вищої освіти, цілі досягаються на кожному етапі за допомогою освітніх технологій, адаптованих до конкретних потреб та віку кожної дитини [2].

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посібник]. Київ : Академвидав, 2004. 218 с.
2. План дій щодо поліпшення якості вивчення іноземних мов у дошкільних навчальних закладах та у початковій школі загально-освітніх навчальних закладів на 2009–2012 pp. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0322290-09#Text> (дата звернення: 28.04.2026)

INTEGRATION OF VIDEO CASES AND DIGITAL TOOLS INTO THE TRAINING OF ACADEMIC STAFF FOR ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP

Tetiana Helzhynska¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-13>

The contemporary system of higher education is undergoing continuous transformation driven by globalization, digitalization, and the growing role of academic entrepreneurship as a factor in university development. Preparing academic staff for the implementation of entrepreneurial projects requires innovative approaches that combine theoretical knowledge with practical experience. One of the most effective tools in this context is the use of video materials and digital services, which enable the modeling of real business situations and foster the development of teamwork, critical thinking, and digital literacy skills.

Video cases, educational YouTube channels, and modern project management platforms create an interactive environment that brings the educational process closer to the realities of the business sphere. Their application ensures the relevance and diversity of learning content, stimulates reflection on personal experience, and supports the formation of entrepreneurial competencies. Thus, the integration of digital tools into the training of academic staff emerges as an essential pedagogical condition that promotes the advancement of academic entrepreneurship and enhances the competitiveness of modern universities.

The use of video materials that demonstrate the real experience of modern universities facilitates the acquisition of theoretical knowledge about academic entrepreneurship and motivates academic staff to unlock their potential. This conclusion is supported in the scholarly literature: “Video-based cases create a rich environment for describing a situation. Video cases offer immediacy that cannot be achieved by presenting a case description in text format. They provide a more vivid and persuasive form of information dissemination” [2, p. 1008]. Researchers emphasize that video cases contain numerous precise details presented contextually and holistically. They reflect reality, and their analysis requires the application of one’s own knowledge system and experience, as well as the projection of personal behavior and activity in similar situations [3].

---

¹ Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Video materials were also employed during training sessions aimed at developing teamwork skills and fostering constructive communication (video “Effective Communication in a Team: Secrets of Successful Management” (1.00–8.55 min) by Oksana Krykun, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=RUbPFoOpSnk>), acquiring knowledge about leadership and its potential in project activities (video “Leadership” by Ali Rouhani, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=ptysqBKlMEk>), as well as learning how to create and sell a course on Instagram (video “How to Create and Sell a Course on Instagram Without Investment: Earnings, Tips, Services” by Anna Yevchenko, available at: https://www.youtube.com/watch?v=9lO3iJXWz_Y), among others.

We consider the use of video materials from educational YouTube channels to be highly significant in preparing academic staff for academic entrepreneurship, as they enhance the constructiveness and effectiveness of learning, make it more contemporary, and render the educational resources more visual and accessible. The demonstration of successful cases drawn from the real experiences of universities, students, and faculty contributes to ensuring the relevance of information and diversifying it through the continuous renewal of content, which encompasses interviews and conversations with entrepreneurs as well as presentations of business models and the ecosystems of modern universities. The processing of video materials fosters the development of skills in critically analyzing best practices, comparing and contrasting different approaches, reflecting on personal experience, and planning future entrepreneurial activities.

During the workshop “Development of an Entrepreneurial Project”, particular emphasis was placed on the use of Google Sheets for project planning through the specification of tasks to be completed, clear distribution of responsibilities among participants, allocation of time for task execution, and monitoring of implementation. It should be noted that such visualization of ideas and project activities contributes to the development of skills in structured time management, critical analysis, systems thinking, and teamwork. The value of employing these tools lies in their ability to bring the educational process closer to real-world practice. For example, during the workshop, academic staff had the opportunity to learn in conditions approximating those of a business environment, utilizing the potential of both face-to-face and blended learning. They also enhanced their digital literacy, skills in generating and visualizing ideas, essential for effective idea presentation, team communication, and collaboration.

In the course of project activities, academic staff worked on the development of projects using the Jira (<https://www.atlassian.com/software/jira>) or Worksection (<https://worksection.com/ua/>) platforms. According to researchers, “Jira by Atlassian is one of the most well-known and popular task managers. It is used by nearly 20% of teams worldwide. This

cloud-based project management service contains a vast number of tools and consists of three main sections: projects (tasks, bugs, and requests), issues (bug lists), and workflow (sequence of steps). Jira fits well into the methodology of Agile project management” [5, p. 466].

With regard to Worksection, scholars note that it is “a Ukrainian online project management service. It can be easily integrated with Google services, any CRM system, Slack, and Telegram. Today, more than 1,000 companies use Worksection to manage their projects. The service is suitable for various types of businesses, including digital agencies, web studios, video production companies, and others” [1, p. 151]. The authors emphasize the platform’s capabilities, such as: “1. Dashboard – a section with key indicators for quick analysis of completed work; 2. Flexible interface; 3. Time tracking; 4. Chats and internal communication; 5. Gantt chart; 6. Kanban boards; 7. Project reports; 8. Technical support; 9. Data protection” [1, p. 151].

According to the classification proposed by J. Hart [4], these services can be simultaneously attributed to two categories: “personal learning and productivity”, as they provide functionality for file storage and sharing, and “communication and collaboration”, since they offer virtual boards for collegial interaction. An example of using the Worksection service during project activities is the development of the startup “Mobile F8W Application.” First and foremost, the application was employed to describe the project, define its timeframes, and plan tasks with corresponding microtask specifications. The use of the Kanban method enabled the visualization of the project implementation process, clearly highlighting completed tasks as well as those still pending. The service also allows for the analysis of information regarding task completion, team member activity, and related aspects. Moreover, Worksection automatically generates a Gantt chart in accordance with the planned tasks, timeframes, and assigned executors.

Based on our experience, the use of the proposed services offers a number of advantages, including clear project planning that takes into account tasks and their sequence of execution, timeframes allocated for their completion, and designated performers. This undoubtedly has a positive impact on teamwork in achieving common goals.

Thus, in order to implement the pedagogical condition, namely, the integration of modern digital tools into the preparation of academic staff for academic entrepreneurship, those digital tools were employed that have proven their effectiveness in real business environments and are actively used in the implementation of academic entrepreneurship. According to the classification proposed by J. Hart [4], these tools fall into the following categories: digital tools for personal learning and productivity; communication and collaboration; and content creation and management.

References:

1. Вербіцька І., Бучинська Т. Проектний менеджмент – інструмент реалізації бізнес-пріоритетів міжнародних компаній. *Інноваційні економіка*. 2023. Вип. 2. С. 148–153.
2. Bayram L. Use of online video cases in teacher training. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012. № 47. P. 1007–1011.
3. Geerts W.M., Steenbeek H.W., van Geert P.L. Effect of video-cases on the acquisition of situated knowledge of teachers. *International Education Studies*. 2018. Vol. 11, Issue 1. P. 64–80.
4. Hart J. Top 100 Tools 2025: By Category. Results of the 19t Annual Survey. URL: <https://toptools4learning.com/top-tools-by-category>
5. Khadartsev O., Chornobel A. Project management system at the enterprise: formation and evaluation. In European congress of scientific discovery: proceedings of the 1st International scientific and practical conference (29-31 december, 2024). Madrid: Barca Academy Publishing, 2024. P. 463–467.

THE LINGUISTIC DIMENSION OF ALL ACADEMIC SUBJECTS AS AN INTERDISCIPLINARY APPROACH IN LANGUAGE EDUCATION IN EU COUNTRIES

МОВНИЙ ВИМІР УСІХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У МОВНИЙ ОСВІТІ КРАЇН ЄС

Anatolii Ishchenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-14>

Глобальні трансформації, пов'язані із мобільністю, цифровізацією, зростанням міграційних потоків, міжкультурною взаємодією та переосмисленням цілей освіти, спричиняють дедалі виразніший вихід мовної підготовки в європейських системах освіти за межі окремого навчального предмета. В сучасних стратегіях країн ЄС вивчення іноземних мов розглядається не лише як засвоєння лексико-граматичного матеріалу, а й як складова ширшого освітнього проєкту, зорієнтованого на формування особистості, здатної діяти в багатомовному середовищі, навчатися протягом життя, брати участь у демократичному суспільстві та ефективно комунікувати в різних соціокультурних контекстах. Зокрема, Рекомендація Ради ЄС 2019 року орієнтує освітні системи на те, щоб молодь, окрім мови навчання, опановувала щонайменше ще одну європейську мову для соціальних, навчальних і професійних потреб та заохочувалася до вивчення додаткової мови [2, с. 17]. Це засвідчує перехід від вузької дисциплінарної моделі до комплексного бачення мовної освіти.

Метою цієї розвідки є окреслення міждисциплінарного потенціалу стратегій країн ЄС у галузі вивчення іноземних мов та з'ясування ролі мовного виміру всіх навчальних предметів (*language dimension in all subjects*) у формуванні плюрилінгвальної компетентності здобувачів освіти.

Серед проаналізованих джерел важливе місце посідає звіт Eurydice «Ключові дані про викладання мов у школах Європи – видання 2023 року», у якому мовну політику описано не як вузьку сукупність рішень щодо уроків іноземної мови, а як систему з 51 індикатора в 39 освітніх системах, що охоплює контекст, організацію, участь, учителів і навчальні процеси [5]. Таким чином, мовна освіта в Європі постає як системний, міжсекторальний напрям освітньої політики,

---

¹ Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Ukraine

тісно пов'язаний із проєктуванням змісту навчання. Ключовим проявом цього є комплексний підхід до викладання і вивчення мов. У Рекомендації Ради ЄС 2019 року наголошено на потребі розширення «компетентностей» учнів у умовах навчання шляхом підтримки вчителів у вирішенні питань використання конкретної мови у відповідних предметних галузях, включаючи підвищення обізнаності про різні мовні регістри та специфічну лексику» [2, с. 18]. Крім того, документ прямо пов'язує мовну політику з міжпредметною співпрацею, рекомендує сприяти спільному викладанню між викладачами мов і викладачами інших предметів та розвивати мовну обізнаність на рівні всієї школи. Отже, відповідальність за розвиток мовних умінь у сучасній європейській школі більше не може бути покладена лише на викладача іноземної мови; вона має розподілятися між усіма учасниками освітнього процесу, що і надає мовній освіті виразного міждисциплінарного характеру.

Таке розуміння поглиблюється в документах Ради Європи, присвячених плюрилінгвальній та міжкультурній освіті. Наприклад, автори «Посібника з розробки та впровадження навчальних програм для плюрилінгвальної та міжкультурної освіти» (2016) виводять плюрилінгвальну освіту за межі окремих предметів і розглядають її як принцип організації змісту навчання [4]. Своєю чергою, «Посібник з розробки навчальних програм та підготовки вчителів» (2015) показує, що «увага до мови на предметному уроці не лише поліпшить компетентність учнів у використанні як предметно зумовленої, так і загальної мови, а й сприятиме глибшому розумінню ними навчального матеріалу та ширшому опануванню змісту предмета» [8, с. 8]. Відтак мова постає не зовнішнім додатком до навчального предмета, а умовою засвоєння його змісту, зокрема в роботі з академічною мовою, термінологічними системами, жанрами навчального дискурсу, а також поясненням, порівнянням, узагальненням і аргументацією.

У теоретичному вимірі такий підхід безпосередньо узгоджується з ідеєю плюрилінгвальної компетентності, зафіксованою в «Загально-європейських рекомендаціях з мовної освіти» (CEFR for Languages, 2020). У CEFR користувача мови представлено не як носія ізольованих мовних систем, а як «соціального агента», який у взаємодії співконструює значення і вдається до медіації. Документ також наголошує, що індивід «формує комунікативну компетенцію, до якої роблять свій внесок усі знання та досвід володіння мовою, і в якій мови співвідносяться та взаємодіють». Відповідно, мета мовної освіти визначається вже не як досягнення ізольованої «досконалості» в одній, двох чи трьох мовах, а як «розвиток лінгвістичного репертуару, у якому всі мовні здібності мають своє місце» [1, с. 157]. У контексті освітньої політики це означає

переосмислення можливостей перенесення вмінь між мовами, опору на вже наявний мовний досвід учня, а також розвиток медіації, співпраці та міжкультурної чутливості. У такій перспективі плюрилінгвальна освіта постає не як окрема методична техніка, а як нова педагогічна логіка.

Важливо, що ця логіка має чітке аксіологічне підґрунтя. «Рекомендація СМ/Rec(2022)1 Комітету міністрів державам-членам щодо важливості плюрилінгвальної та міжкультурної освіти для демократичної культури» підкреслює, що якісна мовна освіта відіграє ключову роль у розвитку здатності розуміти тих, чий погляд та життєві досвіди є відмінними від інших, а «плюрилінгвальні й міжкультурні компетентності сприяють справедливій та інклюзивній освіті, успіху в освіті, участі в демократичній культурі й суспільній інтеграції» [7, с. 3]. Таким чином, мовний вимір усіх навчальних предметів у країнах ЄС є не лише дидактичним рішенням, а й частиною ширшої стратегії демократизації освіти. Через роботу з мовою в усіх дисциплінах школа не тільки навчає предметного змісту, а й формує здатність аргументувати, пояснювати, домовлятися, порозумітися та співіснувати в умовах культурної різноманітності. У сучасному комунікативному середовищі ця функція набуває особливої ваги, оскільки багатомовність дедалі тісніше пов'язується з медіацією смислів, участю в ширших спільнотах і включеністю в транснаціональні освітні простори [1; 7].

Сучасні наукові дослідження підтверджують продуктивність такого підходу. Зокрема, Енріка Піккардо описує плюрилінгвальність як альтернативу «монолітному» розумінню мовної компетентності, «що виникає незалежно від лінгвістичного репертуару та траєкторій учнів і вчителів» [6, с. 600]. Мовна здатність у такій перспективі трактується як динамічне явище, сформоване нерівномірними й змінними мовними та культурними ресурсами особистості. Дослідниця доводить, що курикулум має будуватися не за логікою ізольованого додавання мов, а за синергетичним принципом, який дає змогу налагоджувати зв'язки між мовами, досвідами та навчальними контекстами. Особливо показовими є висновки синтезу 30 емпіричних досліджень, здійсненого Ле Чен, М. Карасом, М. Шалізаром та Е. Піккардо: плюрилінгвальна педагогіка сприяє розвитку плюрилінгвальної та міжкультурної компетентностей, зміні мовних переконань у бік «позитивного ставлення до множинності й гібридності», утвердженню ідентичності та агентності учнів і вчителів, а також розвитку мови й грамотності [3, с. 1]. Отже, міждисциплінарність у мовній освіті має не лише нормативне, а й емпіричне підґрунтя.

Для України європейський досвід має особливу актуальність. У дослідженні О. Локшиної (2024) показано, що Європейський освітній простір еволюціонував від сукупності принципів, спрямованих на

усунення перешкод для мобільності, до цілісного концепту з визначеними політичними цілями, механізмами управління й моніторингу, ставши своєрідним «компасом» для подальших реформ [9]. У цьому контексті мовну освіту й підготовку педагогічних кадрів в Україні доцільно орієнтувати на ті підходи, які нині розвиваються в ЄС: інтеграцію мовних цілей у програми різних дисциплін, посилення уваги до академічної мови навчання, підготовку вчителя до медіації та використання мовного різноманіття як освітнього ресурсу, а не як проблеми.

Таким чином, мовний вимір усіх навчальних предметів доцільно розглядати як перспективний міждисциплінарний підхід у мовній освіті країн ЄС, що поєднує якість освіти, інклюзію, демократичну культуру та інновації в підготовці сучасного вчителя.

Список використаних джерел:

1. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020.
2. Council Recommendation of 22 May 2019 on a comprehensive approach to the teaching and learning of languages. *Official Journal of the European Union*. 2019. C 189. P. 15–22.
3. *From “Promising Controversies” to Negotiated Practices: A research Synthesis of Plurilingual Pedagogy in Global Contexts* / L. Chen, M. Karas, M. Shalazar, E. Piccardo. *TESL Canada Journal*. 2022. Vol. 38, no. 2. P. 1–35. DOI: <https://doi.org/10.18806/tesl.v38i2.1354>
4. *Guide for the Development and Implementation of Curricula for Plurilingual and Intercultural Education* / J.-C. Beacco, M. Byram, M. Cavalli, D. Coste, M. Egli Cuenat, F. Goullier, J. Panthier. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2016.
5. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2023 Edition* / European Commission, EACEA, Eurydice. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2023. DOI: <https://doi.org/10.2797/529032>
6. Piccardo E. Plurilingualism and Curriculum Design: Toward a Synergic Vision. *TESOL Quarterly*. 2013. Vol. 47, no. 3. P. 600-614. DOI: <https://doi.org/10.1002/tesq.110>
7. Recommendation CM/Rec(2022)1 of the Committee of Ministers to member States on the importance of plurilingual and intercultural education for democratic culture. Strasbourg : Council of Europe, 2022.
8. *The Language Dimension in All Subjects: A Handbook for Curriculum Development and Teacher Training* / J.-C. Beacco, M. Fleming, F. Coullier, E. Thürmann, H. Vollmer. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2016.
9. Локшина О. Європейський освітній простір як інтеграційна перспектива української освіти. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 2. С. 6–19. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-6-19>

LEGAL SCIENCES

THE DOCTRINE OF THE SACRED TRUST OF CIVILIZATION AS AN IDEOLOGICAL BASIS FOR THE LEAGUE OF NATIONS MANDATE SYSTEM

ДОКТРИНА ПРИНЦИПУ СВЯЩЕННОГО ОБОВ'ЯЗКУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ, ЯК ІДЕОЛОГІЧНА ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАНДАТНОЇ СИСТЕМИ ЛІГИ НАЦІЙ

Oleh Hankevych¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-15>

Розвиток відносин України та держав Африки активізує дослідження вітчизняних науковців у сфері африканістики. Особливо це проявляється в контексті правової сфери, де значна увага приділяється специфіці процесу деколонізації африканських держав. Значну роль в даному процесі відіграла мандатна система Ліги Націй. Правова сутність та особливості даної системи є ґрунтовно дослідженими з практичної точки зору, проте малодослідженим залишається її ідеологічне підґрунтя, що формує неповне уявлення про Мандатну систему Ліги Націй як міжнародно-правове явище. Отже, актуалізується потреба в дослідженні цього ідеологічного підґрунтя.

У ст. 22 Статуту Ліги Націй. В цій статті зазначено: «До тих колоній і територій, які внаслідок нещодавньої війни перестали перебувати під суверенітетом держав, що раніше ними керували, і які населені народами, що ще не здатні самостійно вистояти в суворих умовах сучасного світу, слід застосовувати принцип, згідно з яким добробут і розвиток таких народів є священним обов'язком цивілізації, а гарантії виконання цього обов'язку мають бути закріплені в цьому статуті» [1]. Таким чином, ідеологічною основою мандатної системи є принцип священного обов'язку цивілізації.

Отже, принцип священного обов'язку цивілізації – це закріплений у Статуті Ліги Націй міжнародно-правовий принцип, який трансформувал колоніальний контроль над територіями у юридично зобов'язуючий інститут міжнародної опіки, делегувавши управління народами,

---

¹ Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

формально визнаними нездатними до самостійності, так званим «цивілізованим націям», що діяли від імені міжнародного співтовариства. Фактично, згідно з цим принципом, «цивілізовані народи» в обов'язковому порядку повинні допомогти «нецивілізованим» народам досягти досягти відповідного рівня політичного, економічного та інституційного розвитку, необхідного для становлення повноцінної державності в тогочасному світі.

«Цивілізованість», яка є основним змістом доктрини, виступала головною вимогою та ключовою передумовою для здобуття державного суверенітету та визнання правосуб'єктності підмандатних територій. Поділ народів за рівнем політичного та інституційного розвитку дозволив виправдати систему міжнародної опіки, де європейські метрополії виступали мандатаріями від імені Ліги Націй. Критерії цивілізованості ґрунтувалися виключно на європейських уявленнях, що фактично виключало народи, які не відповідали західним правовим моделям, з категорії повноправних суб'єктів міжнародних відносин [2]. На практиці реалізація «обов'язку цивілізації» сформувала становище, за якого підмандатне населення позбавлялося суверенних прав через формально визнану міжнародним співтовариством «нездатність», тоді як держави-опікуни отримували делеговані повноваження на адміністративне управління без набуття повного суверенітету над територією.

З огляду інституційної моделі, мандатна система Ліги Націй сформувалася на основі інституту довірчої власності. Державна влада розглядалася як повноваження, довірені мандатарію для здійснення управління в інтересах бенефіціара – місцевого населення [3]. Такий підхід передбачав, що мандатарій зобов'язаний діяти на користь територій, якими він керує, та нести відповідальність за виконання цих опікунських обов'язків перед постійною комісією, що здійснювала міжнародний нагляд. Це створило специфічну форму міжнародної відповідальності, що формально відрізняло мандат від традиційного імперського панування.

Отже, попри задекларовану мету опіки, захисту від експлуатації та підготовки територій до самовизначення, принцип священного обов'язку цивілізації де-факто слугував юридичним механізмом збереження впливу держав-мандатаріїв. Він дозволив легітимізувати нав'язування західних правових та соціальних моделей, що заклало глибокі концептуальні суперечності в подальших процесах деколонізації та безпосередньо вплинуло на специфіку формування національних правових систем держав Африки [2; 3].

Список використаних джерел:

1. The Covenant of the League of Nations | The United Nations Office at Geneva. The United Nations Office at Geneva. URL: <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/covenant> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Matz N. Civilization and the Mandate System under the League of Nations as Origin of Trusteeship. *Max Planck Yearbook of United Nations Law Online*. 2005. Vol. 9, № 1. P. 47–95. DOI: <https://doi.org/10.1163/187574105X00039>
3. Criddle E.J. A Sacred Trust of Civilization. *Philosophical Foundations of Fiduciary Law* / ed. A.S. Gold, P.B. Miller. Oxford: Oxford University Press, 2014. P. 404–422. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198701729.003.0021>

LIABILITY OF AVIATION ENTITIES: THE FORMATION STAGE

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ АВІАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕТАП СТАНОВЛЕННЯ

Oleksandr Grygorov¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-16>

Прийняття Паризької конвенції 1919 р. про повітряну навігацію активізувало розробку актів національного законодавства, присвячених питанням відповідальності суб'єктів авіаційної діяльності при здійсненні повітряних польотів. Перші нормативно-правові акти, а точніше – «класичні» закони про повітряний рух, було ухвалено в США в таких штатах, як Нью-Джерсі (1921 р.), Орегона (1923 р.), Пенсильванія (1927 р.), Вашингтон (1927 р.), Висконсін (1925 р.), Мен (1925 р.), Мінесота (1925 р.). Британський закон 1920 р. передбачав абсолютну відповідальність пілота, за винятком випадків, коли постраждала особа проявила недбалість, яка й спричинила заподіяння шкоди [1, с. 90]. Зокрема згідно цього закону, за порушення правил, які регулюють повітряні польоти, як, наприклад, здійснення небезпечних польотів, передбачався штраф до 200 фунтів стерлінгів або/та тюремне ув'язнення до шести місяців.

Положення п. 19 німецького закону 1922 р. визначали власника повітряного судна зобов'язаним відшкодувати шкоду, якщо при експлуатації повітряного судна внаслідок нещасного випадку відбувалась смерть, заподіяння шкоди здоров'ю фізичної особи або шкоди речам. Таким чином, вказаний закон не торкався питання вини, обумовлюючи відповідальність повітряного перевізника суто об'єктивною стороною. Лише наявність вини потерпілого могла мати значення для відповідальності того, хто заподіяв шкоду: за загальними правилами про так званий «залік вини» той, хто заподіяв шкоду, міг бути частково звільнений від відповідальності в залежності від обставин справи [2, с. 91].

Шведський закон 1922 р. передбачав (§ 1), що власник повітряного судна несе відповідальність за шкоду, заподіяну повітряним судном особам або речам, які це повітряне судно не перевозило, навіть якщо він не винен у заподіянні шкоди. Власник повітряного судна міг бути звільнений від відповідальності, лише якщо потерпілий своєю виною

---

¹ Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

сприяв заподіяння шкоди. У такому випадку суд, оцінивши конкретні обставини, міг звільнити власника повітряного судна від відповідальності частково або в повному обсязі. Такий же принцип дещо раніше, у 1920 р., було встановлено й швейцарським законом. Аналогічним чином, згідно з французьким законом 1924 р. особа, яка експлуатує повітряне судно, є повністю відповідальною за збитки, завдані особам і речам, які перебувають на землі, рухом повітряного судна чи предметами, що впали з нього. Відповідальність могла бути зменшена чи знята лише при наданні доказів про вину жертви (ст. 53).

Англійський закон 1920 р. містив заборону здійснення небезпечних польотів, передбачаючи за це штраф у 200 фунтів та тюремне ув'язнення строком до шести місяців. Королівський указ про повітряне пересування, ухвалений в Іспанії у 1919 р., в цілях попередження контрабанди карав власника повітряного судна штрафом у розмірі від 50 до 1000 песет, якщо він заздалегідь не сповістив органи влади про намір посадити літальний апарат в певному місці та позбавив їх можливості провести митний огляд. У випадку знаходження контрабандних товарів літальний апарат підлягав затриманню до моменту, коли власник сплатить всі митні збори та штрафи.

Італійський декрет 1919 р. в редакції 1923 р. містив цілу низку заборон кримінального характеру. Він карав за польоти з однією лише акробатичною метою, польоти над населеними пунктами на висоті нижче 1000 метрів, скидання з літаків предметів, відсутність на літаках відмінних знаків тощо. Декрет про правила повітряного пересування 1925 р. передбачав покарання: у вигляді штрафу від 100 до 1000 лір (а у випадку рецидиву – штрафу та арешту строком до одного місяця) за виліт з аеропорту без огляду судна та надання дозволу на виліт; недотримання протипожежних заходів в ангарах для повітряних суден; перехід пасажирами повітряних суден італійського кордону без наявності відповідних документів; недопущення компетентної влади до контролю й спостереження за повітряними пересуваннями; внесення змін до конструкції суден після отримання посвідчення про льотну придатність тощо.

Німецький імперський закон про повітряне пересування 1922 р. містив низку положень кримінального права (§ 31 – § 33). Було передбачено, що умисне або необережне порушення як загальних, так і спеціальних постанов повітряно-кримінального характеру веде до покарання у вигляді штрафу до 300 марок або арешту на відповідний строк, якщо за це діяння кримінальним законодавством не передбачено більш суворе покарання. За умисне порушення постанов закону щодо реєстрації повітряних суден, отримання свідоцтва на керування ними або на їх обслуговування в якості

екіпажу було передбачено тюремне ув'язнення строком до двох років та штраф до 10 тис. марок. Покаранню підлягали і пілоти, і власники повітряних суден. Таке ж покарання передбачено за навчання льотчиків, створення повітряних портів, експлуатацію повітряних підприємств і організацію спортивних (розважальних) польотів, якщо ці дії було вчинено без належного дозволу або з порушенням умов, передбачених відповідним дозволом.

Тюремним ув'язненням строком не менше трьох місяців карали того, хто піддав небезпеці життя людей шляхом навмисного пошкодження, знищення або приведення до стану непридатності або ненадійності повітряного судна, або того, хто навмисно створив перешкоди повітряному руху шляхом невірних сигналів або іншим чином. У випадку особливо тяжких наслідків, наприклад тяжких тілесних ушкоджень або смерті, зазначені діяння карались каторжною в'язницею.

Аналогічні законодавчі положення було ухвалено і в Угорщині в 1927 р. на основі Угоди 1927 р. про застосування ст. 128 Тріанонського договору. Порушення заборон про спорудження, спорядження та експлуатацію, ввезення броньованих та інших повітряних суден, придатних для озброєння, каралось тюремним ув'язненням строком до шести місяців та штрафом.

Відповідно до декрету пруських міністрів торгівлі, промисловості та внутрішніх справ 1927 р., встановлено правила польотів повітряних суден над містами та іншими населеними пунктами. Визначено норми висоти польотів: 200 м для польотів над населеними пунктами поза межами міст; в містах висота, при якій зниження повітряних суден можливе поза містом при акробатичних польотах, встановлено на рівні 400 метрів. Нарешті, повітряним суднам заборонено наближатись ближче ніж на 20 м до різного роду споруд, а також пролітати під мостами та подібними спорудами або під антенами. Порушення цих заборон каралось штрафом у розмірі до 150 марок, а у випадку несплати – арештом [3, с. 292–293].

Закон про комерційну авіацію, ухвалений у США в 1926 р., в розділі II містив низку заборон кримінального характеру. Заборонялись наступні дії: 1) здійснення польотів над забороненими зонами без дозволу виконавчої влади, що регулювала питання про такі зони; 2) здійснення польотів у цілях міжштатної або міжнародної торгівлі, окрім як на повітряних апаратах, внесених до реєстру повітряних суден США (крім іноземних суден), а також здійснення польотів на іноземних повітряних суднах без свідоцтва на здійснення польотів або з порушенням умов, передбачених таким свідоцтвом; 3) виконання обов'язків пілотів на таких суднах без отримання свідоцтва або при порушенні умов, передбачених свідоцтвом; 4) здійснення польотів на будь-якому апараті окрім як

відповідно до правил, встановлених для повітряних пересувань. Порухення вказаних правил вело до накладення штрафу в 500 доларів.

Такий же штраф було передбачено за наступні дії: а) порушення митних правил; б) порушення санітарних постанов; в) порушення законів про імміграцію, здійснених особами з екіпажу повітряного судна. Крім того, закон передбачав суворі санкції: а) за умисну підробку, зміну або фальсифікацію будь-якого з посвідчень або свідоцтв, передбачених вказаних законом, а також за використання таких документів (штраф до 1000 дол. та тюремне ув'язнення до трьох років); б) за умисну подачу невірних світлових або інших сигналів з метою перешкодити повітряному руху; в) за умисне перешкоджання роботі сигналів (штраф до 5000 дол. або тюремне ув'язнення строком до п'яти років) [4].

Таким чином, вступ в силу Паризької конвенції 1919 р. про повітряну навігацію став поштовхом до розробки у різних країнах світу низки спеціальних законодавчих актів, які у 20-х рр. минулого століття створили правову базу відповідальності власників та експлуатантів повітряних суден. Ці закони мали важливе значення для формування інституту відповідальності у міжнародному повітряному праві.

Список використаних джерел:

1. United States. *Civil Aeronautics. Legislative History of the Air Commerce Act of 1926, Approved May 20, 1926, Together with Miscellaneous Legal Materials Relating to Civil Air Navigation. Revision of the 1923 Edition of Law Memoranda upon Civil Aeronautics. Corrected to August 1, 1928 ...* U.S. Govt. Print. Off.; 1943.
2. Hamel J. Le droit aerien en 1924. *Journal du droit International* (Clunel). 1925.
3. Григоров О. М. Міжнародно-правові засади регулювання відносин у сфері цивільної авіації: становлення та розвиток: монографія. Одеса : Фенікс, 2020. 440 с.
4. Air Commerce Act of 1926. P.L. 69–254. 44 Stat. 568 ~ Senate Bill 41. May 20, 1926.

ECONOMIC SCIENCES

FINANCIAL SERVICES AS A TOOL FOR SHAPING REGIONAL ECONOMIC DYNAMICS: MODERN SCIENTIFIC INTERPRETATIONS

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ: СУЧАСНІ НАУКОВІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

**Iлона Babukh¹
Iryna Havrysh²**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-17>

Сучасні тенденції розвитку економічних систем свідчать про посилення ролі фінансового сектору у забезпеченні стабільності й ефективності функціонування регіональної економіки. Фінансові послуги виступають важливим механізмом акумулювання, перерозподілу та ефективного використання фінансових ресурсів, що безпосередньо впливає на темпи економічного розвитку територій. У цьому контексті регіональний ринок фінансових послуг слід розглядати не лише як сукупність фінансових інститутів, але й як складну економічну підсистему, яка забезпечує циркуляцію капіталу в межах регіонального господарського комплексу.

З позицій сучасної економічної теорії фінансові послуги виконують багатофункціональну роль у розвитку економічних процесів. Вони сприяють трансформації заощаджень у інвестиційні ресурси, забезпечують доступ суб'єктів господарювання до кредитних інструментів, а також створюють можливості для ефективного управління фінансовими ризиками [2]. Таким чином, фінансовий сектор виступає важливою складовою інфраструктури регіональної економіки, формуючи передумови для активізації підприємницької діяльності та підвищення інвестиційної привабливості територій.

Особливістю регіональних ринків фінансових послуг є їх тісний взаємозв'язок із соціально-економічними характеристиками конкретної території. Рівень розвитку фінансових інститутів значною мірою

---

¹ Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

² Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

визначається економічною структурою регіону, динамікою підприємницької активності, демографічними особливостями населення та рівнем доходів домогосподарств. У зв'язку з цим регіональний фінансовий ринок функціонує як адаптивна система, що реагує на зміни економічного середовища та трансформацію потреб споживачів фінансових послуг.

На сучасному етапі розвитку економіки спостерігається тенденція до ускладнення структури фінансового ринку. Поряд із традиційними банківськими установами дедалі більшого значення набувають небанківські фінансові інститути, серед яких важливу роль відіграють страхові компанії, фінансові компанії, кредитні спілки, лізингові та факторингові організації. Їх діяльність сприяє диверсифікації фінансових інструментів та розширенню можливостей фінансування економічної діяльності. Водночас розвиток небанківського сектору фінансових послуг супроводжується низкою інституційних викликів. Однією з ключових проблем залишається недостатня прозорість функціонування окремих фінансових провайдерів, що зумовлено обмеженістю статистичних даних та недостатнім рівнем інформаційної відкритості. У результаті це ускладнює процес комплексної оцінки стану фінансового ринку на регіональному рівні та створює певні ризики для споживачів фінансових послуг [1].

Не менш важливим аспектом розвитку регіонального фінансового середовища є проблема фінансової доступності. У багатьох регіонах спостерігається дисбаланс між потребами економічних суб'єктів у фінансових ресурсах і реальними можливостями їх залучення. Особливо це стосується суб'єктів малого та середнього бізнесу, для яких доступ до банківського кредитування часто залишається обмеженим через високі вимоги до фінансового забезпечення або значні відсоткові ставки. У цих умовах особливого значення набуває формування ефективних механізмів підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні. Одним із перспективних напрямів є розвиток інструментів фінансового посередництва, що сприяють встановленню більш ефективної взаємодії між фінансовими установами та потенційними позичальниками. Такі механізми можуть включати діяльність кредитних брокерів, консультативних структур та спеціалізованих фінансових центрів, які забезпечують інформаційну та організаційну підтримку підприємців.

Окрему увагу в контексті розвитку ринку фінансових послуг слід приділити питанню фінансової культури суспільства. Низький рівень фінансової грамотності населення обмежує можливості ефективного використання фінансових інструментів і знижує рівень довіри до фінансових установ. Саме тому формування системи фінансової освіти та просвітництва є важливим елементом розвитку фінансового сектору.

У цьому аспекті важливу роль можуть відігравати регіональні освітні та консультаційні ініціативи, спрямовані на підвищення рівня фінансової обізнаності громадян. Проведення інформаційних кампаній, тематичних семінарів, професійних дискусій та інших освітніх заходів сприятиме формуванню більш відповідального ставлення до використання фінансових ресурсів та підвищенню фінансової активності населення.

Водночас важливою складовою розвитку регіонального ринку фінансових послуг є вдосконалення механізмів захисту прав споживачів. У сучасних умовах значного поширення фінансових продуктів та послуг особливого значення набуває створення ефективної системи врегулювання конфліктів між клієнтами та фінансовими установами. Одним із можливих інструментів такого врегулювання може бути інститут фінансового посередництва або спеціалізовані механізми альтернативного вирішення фінансових спорів.

Отже, регіональний ринок фінансових послуг слід розглядати як важливий структурний елемент економічної системи, який забезпечує ефективний рух фінансових ресурсів та сприяє розвитку підприємницької діяльності. Подальше вдосконалення його функціонування потребує системного підходу, що поєднує інституційні реформи, підвищення рівня фінансової культури населення, розширення доступу до фінансових ресурсів та розвиток сучасної інформаційної інфраструктури. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню ефективності фінансового сектору та зміцненню економічного потенціалу регіонів.

Список використаних джерел:

1. Бабух І. Б. Ринок фінансових послуг у регіональній економіці : теоретичне розуміння й ефективність функціонування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2025. № 55. С. 20–25.
2. Подзигун І. Ф. Фінансовий ринок та ринок фінансових послуг: взаємозв'язок та єдність. *Ринок цінних паперів України*. 2023. № 1-2. С. 83–88.

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN UKRAINE: AREAS OF MANIFESTATION AND PROBLEMS AGAINST GLOBAL AND NATIONAL TRENDS

Larysa Bogush¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-18>

The corporate social responsibility is the fundamental principle of the welfare state formation and functioning, which significantly affects: the quality of interaction between tripartite institutions – employers, trade unions (as authorized representatives of employees, and therefore – as representatives of the population significant part) and the state; the level and solidarity of social security (in the broadest sense of this social phenomenon); the preservation and reproduction of the qualified components of labour teams and the workforce of the national economy as a whole; the equalization of the life quality and the spectrum of starting opportunities for residents of local territorial communities. As a result, the socially responsible behaviour of business entities contributes to the sustainability and resilience of both themselves and the state in turbulent conditions of the external competitive environment and socio-economic transformations [1, p. 56–58; 2; 3, p. 467–468, 4, p. 4].

The modern globalized world strives to unify standards of production and consumption, lifestyle technological foundations, while simultaneously diversifying the supply of goods and services for individual consumers, as well as life strategies for the self-realization of personal (including professional and labour) goals and abilities. Among the factors that promote manifestations and programs of corporate social responsibility in such a world, national and foreign researchers often note: the growing interest of investors, partners and consumers in companies that adhere to ethical and environmental criteria, practice philanthropy, and are generally socially safe (in the broadest sense of this concept); the rapid strengthening of these criteria in the business reputation formation; the transformation of social initiatives (including social guarantees for personnel) into a competitive advantage in the practice of qualified employees' selection, which sometimes exceeds the importance of remuneration level; the interest of increasingly wider categories of the population in consuming products that meet the criteria of social security of business and production itself; the companies' active social position as a factor in revitalizing their cooperation with state and civil society institutions,

---

¹ Ptukha Institute for Demography and Life Quality Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

competitive domestic and foreign marketing [1, p. 56, 58–60; 2; 3, c. 467–468]. As a result, these studies conclude that the responsibility of an average company not only reflects the responsibility of its management, first of all (regarding the provision of income to shareholders, recognition of its own functioning as an institution of society that must share its economic, legal, and ethical expectations from business), but also objectifies assessments of business ethics, changes and the level of coherence of social and corporate values' system, the quality and effectiveness of the information environment, as well as forms of control by the state and civil society institutions [1, p. 57; 2; 3, p. 468–469].

Manifestations of socially responsible behaviour of global and Ukrainian business can be studied separately in relation to: individuals (employees, their specific categories, the population of territorial communities, in particular, of the production base locations); characteristics of management and business entities' prospects (including in the context of expanding their opportunities for participation in national and regional programs for sectoral and territorial development, as well as for social assistance, protection, responsibility); the state (in particular, in the context of conscious and honest observance of the employees' social and labour rights, preservation and development of the human and labour potential of production teams and territorial communities, optimization of the non-financial component of entrepreneurial activities and reporting, taking into account the benchmarks of the national business' competitive image in foreign markets) [1, p. 58–60; 3, p. 469–470; 4, p. 1, 4; 5, p. 141].

In general, government institutions around the world and major international organizations define the internal and external social responsibilities of business [3, p. 469; 4, p. 1]. Manifestations of corporate social responsibility, which focused primarily on meeting the needs of business entities for a quality workforce and ensuring the life quality of labour teams, include, in particular: the level and stability of wages in accordance with recognized public criteria for decent labour remuneration, standards for labour reproduction; compliance with a set of requirements for occupational safety and health, quality of workplaces; guaranteeing social packages, bonuses, and assistance for employees that aimed at increasing the level and comfort of their work and non-work activities, the lives of their families (including in difficult life circumstances related to the birth and care of children, illness, accidents, loss of working capacity, death), as well as at strengthening motivations for productive work; programs and measures for career growth, professional education, and advanced training for personnel and job seekers.

Among the clear external signs of socially responsible business, first of all, there are: conscious consumption of renewable and non-renewable natural resources, fulfilment and improvement of requirements for technogenic and

environmental safety of production, logistics, sales and consumption of business entities' products, compliance with products' consumer standards, their improvement; charity contributions and donations, participation in programs of social assistance, territorial and social development of local communities and regions, initiatives to launch such events; patronage, philanthropy, sponsorship of gifted and socially vulnerable persons.

During the martial law period, the content and scope of the corporate social responsibility in Ukraine underwent expected and tangible transformations, while continuing to keep up a number of fundamental aspects and directions determined by the priorities of maintaining competitiveness, corporate reproduction and development in the globalized world of productive, entrepreneurial, logistical, and marketing innovations. Numerous Ukrainian studies confirm that during the martial law period, business entities, whose management is focused on preserving and increasing their own competitiveness through the tasks of joining state programs, increasing the efficiency of their implementation, establishing and expanding their presence in foreign markets, demonstrate high levels of social responsibility aimed both at their own personnel and at implementing the relevant goals of communities and society as a whole [3, p. 471–473; 4, p. 1–2; 5, p. 141–145]. Characteristic manifestations of the corporate social responsibility in Ukraine during the martial law period were: practice of full wages' payment, fulfilment of social guarantee packages to employees in conditions of businesses' specific production and logistical difficulties; assistance in implementing a range of defence programs (including in accordance with the state and territorial tasks of developing defence infrastructure, providing weapons, their components and consumables), as well as to the armed forces and territorial defence units; participation in the relocation, improvement of the life quality (in particular, in evacuation, placement, provision of humanitarian aid, medical care, employment) of the affected population, development of the sphere of internally displaced persons' productive employment [3, p. 471–473; 4, p. 1–2; 5, p. 141–145].

Among the main problems of stimulating socially responsible behaviour of business entities in Ukraine, expanding the spectrum and scale of relevant projects, today it is usually noted [1, p. 61; 2; 3, p. 469; 5, p. 141, 146]: the weakening of the business community's motivations to implement socially responsible behaviour due to the shortcomings of its regulatory and legal incentives, in particular, due to the objective limitation of such fiscal incentives; shortage of organizational and legal conditions for the implementation of European experience of corporate social responsibility in Ukraine against the background of relatively smaller enterprises' financial capabilities; a rather low level of corporate and public awareness of the role of social guarantees for

personnel and externally oriented social measures in the management of strengthening business structures' competitive positions, which leads to underinvestment of programs for social responsibility; lack of regional programs for the development of socially responsible business and management (in particular through the tasks of protecting the environment, territorial communities and their labour potential), related to the same activities of the state and charitable organizations; accumulation of difficulties in the practice of increasing the level of involvement of both the population and territories affected by military operations in such programs and activities due to the growing destabilization of the business environment and economy.

It is expected that the difficulties of the post-war recovery period (primarily, related to: the scale of destruction of industrial, housing, transport and public infrastructure; labour shortage and its cross-border outflow, especially noticeable for the categories of highly skilled workers and workers of younger working age; sectoral and territorial imbalance of investment programs) will become a significant challenge for the implementation of corporate social responsibility measures in Ukraine. In such conditions, first of all, business will respond to a number of purely economic problems, especially noticeable in conditions of an objective decline in the investment attractiveness and competitiveness of the national economy as a whole. Therefore, in the context of the Concept of implementation of state policy in the field of promoting the development of socially responsible business in Ukraine until 2030, the state has to determine the basic support (regulatory, fiscal, administrative, marketing) for a socially responsible business, including taking into account a range of possible economic risks in territories affected by military actions to varying degrees [4, p. 2–3].

References:

1. Kuzmin O. Ye., Stanasyuk N. S., Ugolkova O. Z. (2021) Sotsialna vidpovidalnist biznesu: poniattia, typolohiia ta chynnyky formuvannia [Social responsibility of business: concepts, typology and formation factors]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku*, vol. 2 (6), pp. 56–64.
2. Bukreieva D. S., Denysenko K. V. (2022) Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak osnova zabezpechennia dilovoi aktyvnosti pidpriemstv: yevrointehratsiyni aspekt [Corporate social responsibility for business as basis for provision of business activities: European integration aspect]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 38.
3. Puchkova S. (2023) Sotsialna vidpovidalnist biznesu: osnovni skladovi ta priorytetni napriamy realizatsii [Social responsibility of business: main components and priority directions of implementation]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 6, pp. 467–474.

4. Koval O. P. (2024) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist pid chas viiny ta v povoiennomu vidnovlenni [Corporate social responsibility during war and post-war recovery]. Kyiv: NISS, pp. 1–4.

5. Zakharova O. V., Orel A. O. (2023) Sotsialna vidpovidalnist biznesu v Ukraini pid chas povnomasshtabnoho voiennoho vtorhnennia RF [Social responsibility of business in Ukraine during the full-scale military invasion of the Russia]. *Transformatsiina ekonomika*, vol. 5 (05), pp. 140–147.

TRENDS, TECHNOLOGIES, TOOLS, AND RISKS IN ANTI-CRISIS AND INTELLECTUAL MANAGEMENT

ТРЕНДИ, ТЕХНОЛОГІЇ, ІНСТРУМЕНТИ ТА РИЗИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

Ihor Romanych¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-19>

Тренди інтелектуального та антикризового управління – це ті сучасні ідеї та течії керування складними економічними системами, які притаманні поточному відрізку часу, в якому ми живемо, і які ймовірно будуть актуальними протягом певного відрізку часу в майбутньому. Таким трендам притаманні сучасність, інноваційність, деколи революційність, відповідність викликам ринку та поступальному розвитку певної галузі економіки. Тренди можуть бути технологічними, бізнесовими, соціальними, культурними тощо.

Тренди виникають завжди, фактично не залежно від рівня розвитку країни чи суспільства, оскільки очевидно, що опиратися поступу немає жодного сенсу, – проте їх перетворення у технології, методи, інструменти залежить від наявності різноманітних факторів, як от розвитку науки, техніки, охоплення та рівня занурення в інтернет, зрілості суспільства, компонентів суспільного ладу, принципів функціонування економічної системи.

У роботі автора [1, с. 45] здійснено порівняння понять «тенденція» та «технологія» в інтелектуальному управлінні, а також побудовано логічну схему трансформації трендів в інструменти антикризового та інтелектуального управління (табл. 1).

Наприкінці 2024 року аналітики американського видання Forbes склали рейтинг із 12 технологічних прогнозів на 2025 рік, які суттєво впливають на розвиток людства [2]. Економіки майже всіх країн трансформуються в результаті прогресу в таких галузях, як штучний інтелект, робототехніка, біотехнології та дослідження космосу. Ці інновації створюватимуть величезні нові можливості, але також і загрози, й найважливіші технологічні тренди можемо перелічити так: трансформація через ШІ та робототехніку, зростання витрат на кібербезпеку з кожним роком, регулювання криптовалютної галузі, квантові технології, інтернет речей та розумні технології.

---

¹ Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

Таблиця 1

**Порівняння понять «тенденція» та «технологія»
в інтелектуальному управлінні**

Критерій	Тенденція	Технологія (як діяти: процес, методика)
Визначення	Стійкий напрямок змін або розвитку в конкретній сфері діяльності	Сукупність методів, засобів і процесів, що використовуються для досягнення мети
Природа	Абстрактна, описує динаміку змін	Конкретна, має прикладний характер
Часовий вимір	Зазвичай проявляється поступово, у середньо- або довгостроковій перспективі	Може бути впроваджена миттєво або поетапно
Приклад у науці	Зростання інтересу до штучного інтелекту	Використання нейронних мереж у медичній діагностиці
Функція	Відображає напрямок розвитку	Спрямована на реалізацію практичних завдань
Зв'язок між поняттями	Тенденції можуть стимулювати появу нових технологій або зміну існуючих	Технології можуть формувати нові тенденції у науці, економіці, суспільстві

Джерело: [1]

Глобальні тренди сучасних галузевих економічних систем, які визначають розвиток інноваційних цифрових технологій в світовому масштабі наступні: електрифікація та цифрова пов'язаність; стійкість та оперативна адаптивність цифрових систем; сталий розвиток цифрової економіки; економіка спільного користування та цифрова економіка [6]; енергія та енергетика в логістиці [7].

Цікавими є ґрунтовні дослідження, які щорічно проводить американська компанія Everstream Analytics, щодо глобальних ризиків у господарській діяльності, які впливають фактично на розвиток усіх галузей світової економіки. За матеріалами [3] можемо виокремити п'ять груп ризиків, які були актуальними для світових економічних систем у 2024 році: екстремальні погодні явища та зрив термінів поставок; екологічне регулювання й перевантаження операційної діяльності; протекціоністські заходи та блокування технологій; ескалація напруженості навколо Тайваню; дефіцит базових сільськогосподарських товарів. На основі [4] виділяються такі п'ять груп ризиків 2025 року у світовій економіці: зростання частоти та інтенсивності повеней через зміну клімату; геополітична нестабільність і зростання тарифних ризиків;

зростання «бекдорів» для кіберзлочинності; дефіцит і блокування рідкісних металів та мінералів; ризики, пов'язані з примусовою працею.

Управління ризиками в контексті антикризового управління може бути побудоване використовуючи, в тому числі, засоби штучного інтелекту, і може включати наступні заходи [9]: використання ШІ для аналізу мережі партнерів та контрагентів компанії; використання ШІ для відстеження руйнівних подій; оцінка ризиків та їх впливу на бізнес-діяльність.

Тренди породжують технології, які в свою чергу стають методами чи інструментами управління, ведення бізнесу, господарської діяльності (рис. 1).

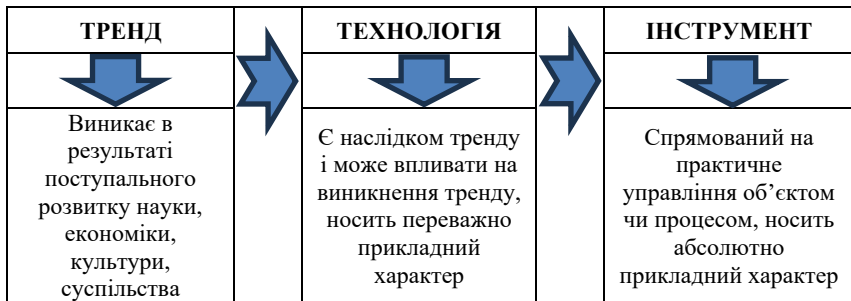

Рис. 1. Логічна схема трансформації трендів в інструменти антикризового та інтелектуального управління

Джерело: власна розробка

Порівнюємо поняття «технологія» та «інструментарій» в інтелектуальному та антикризовому управлінні (табл. 2).

Глобальна компанія у сфері аналітики та оцінювання ризиків, *Everstream Analytics*, оголосила про прогнозоване запровадження нової інноваційної аналітичної функції *Climate Risk Scores*. Розробка робить *Everstream* першою компанією в галузі, що здійснює кількісне оцінювання впливу ключових кліматичних індикаторів та моделює прогнози сценарії їхнього впливу на функціонування глобальних ланцюгів постачання [8].

Ланцюги постачання, а особливо їх транспортні елементи, включають багато зацікавлених внутрішніх і зовнішніх сторін, які використовують різні IT-рішення, що є значною перешкодою для компаній, які прагнуть оптимізувати свої операційні чи стратегічні логістичні операції. У логістичних компаніях прогнозують запровадження інструмента інтелектуального управління, який має назву «*Supply Chain Orchestration (SCO)*» [10].

Таблиця 2

**Порівняння понять «технологія» та «інструментарій»
в антикризовому та інтелектуальному управлінні**

Критерій	Технологія «як ми щось робимо» – процес, методика	Інструментарій «чим ми це робимо» – засоби, інструменти
Визначення	Сукупність методів, процесів і засобів для досягнення певної мети	Набір конкретних засобів (інструментів), які використовуються в межах технології
Призначення	Забезпечує організацію та реалізацію процесу	Служить для виконання окремих операцій у межах технологічного процесу
Приклад	Технологія машинного навчання	Інструментарій: Python, TensorFlow, Jupyter Notebook
Рівень абстракції	Більш загальний, стратегічний	Більш конкретний, тактичний
Залежність	Може включати різні інструментарії	Є частиною або компонентом технології

Джерело: побудовано на основі узагальнення матеріалів та інструментів ChatGPT

Одним з першочергових інтелектуальних інструментів, який за прогнозами фахівців буде поступово впроваджено в діяльність компанії *DHL*, є *RPA (Robotic Process Automation)*, роботизована автоматизація процесів). Програмні роботи беруть на себе виконання рутинних, повторюваних завдань, що вже були стандартизовані раніше й не просто імітують дії людини, а доводять стандартні процеси до максимуму ефективності, вивільняючи людські ресурси. Інтелектуальне управління процесами в *DHL* ґрунтується на застосуванні концепції *IPA (Intelligent Process Automation)*, яка поєднує *RPA*, машинне навчання, *OCR (Optical Character Recognition)* та *smart-workflow*, забезпечуючи автоматизацію рутинних операцій із мінімальним людським втручанням [5].

Список використаних джерел:

1. Романич І.Б. Тренди антикризового та інтелектуального управління в сучасних складних економічних системах. *Підприємництво та інновації*. 2026. Випуск 39. С. 44–50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/39.6>
2. Топ 5 технологічних трендів 2025 року. *Сайт Економічна правда*. URL: <https://epravda.com.ua/projects/top-tehnologichnih-trendiv-805959/>
3. 2024 Risk Report. 2023. Everstream Analytics. URL: <https://www.everstream.ai/>

4. 2025 Risk Report. 2024. Everstream Analytics. URL: <https://www.everstream.ai/>
5. Accelerated digitalization. DHL Supply Chain. URL: <https://www.dhl.com/content/dam/dhl/global/csi/documents/pdf/glo-csi-supply-chain-digitaliaztion-accelerated-digitalization-final.pdf>
6. Agile, Electric, Connected and Sustainable: The Mobility (R)evolution Impacting Supply Chains & Logistics. URL: <https://www.dhl.com/us-en/campaign/auto-mobility-revolution.html>
7. DHL New Energy Logistics. URL: <https://www.dhl.com/global-en/campaign/csi/new-energy-logistics.html>
8. Everstream Analytics begins Collaboration with PwC Consulting LLC for Digital Transformation in Procurement Risk Management. Everstream Analytics. URL: <https://www.everstream.ai/media/everstream-analytics-collaborates-with-pwc-consulting-llc-for-digital-transformation-in-procurement-risk-management>
9. Hayden Jim, Shillingford David. AI in Supply Chain Risk Management: What Every Supply Chain Executive Should Know About AI and Machine Learning. 2024. URL: www.everstream.ai/
10. The Power of Supply Chain Orchestration. Everstream Analytics (report co-authored with Oracle). URL: <https://www.everstream.ai/special-reports/the-power-of-supply-chain-orchestration/>

DIGITAL TRANSFORMATION IN UKRAINE: INNOVATIVE SHIFTS AND NEW THREATS

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЙНІ ЗРУШЕННЯ ТА НОВІ ЗАГРОЗИ

Svitlana Shumska¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-20>

Дослідження динаміки цифрової трансформації в Україні, як процесу використання цифрових технологій і допоміжних можливостей для створення нових надійних цифрових бізнес-моделей, свідчить про досить помітний прогрес, який досягнуто в результаті реалізації масштабних та системних змін в країні за відносно короткий часовий проміжок [1–3].

Як зазначають експерти Vox Ukraine та GGTC Kyiv, що проаналізували результати реформ у сфері цифровізації, за п'ять років (2019–2024), Україна не лише досягла суттєвого прогресу в реалізації поставлених завдань, а й вийшла за їх межі, запровадивши інноваційні сервіси, які стали зразком для цифрових рішень в інших країнах Європи та світу. Серед ключових досягнень [1]:

- **створення унікальної цифрової екосистеми**, ядром якої став вебпортал та застосунок Дія, та її інструментів – Дія.Освіта, Дія.City, Дія.Бізнес та інші;
- **розбудова цифрової інфраструктури** навіть в умовах повномасштабної війни. Зокрема, досягнуто або перевищено ціль з охоплення населення програмами із цифрової грамотності, покриття 4G збільшилось з 76% до 91% території країни;
- **інституційна трансформація держави** – з бюрократичної на сервісну;
- **зростання міжнародної ролі України як цифрового лідера**, що експортує технології, досвід і нові підходи до цифрового врядування;
- **формування культури відкритості, прозорості та інновацій** у публічному секторі.

Помітний прогрес у цифровій трансформації України відображає динаміка *Індексу мережевої готовності* (The Network Readiness Index, NRI), що є одним з провідних світових індексів, який відображає рівень

---

¹ State Organization "Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine", Ukraine

застосування та вплив інформаційно-комунікаційних технологій на економіку різних країн світу. У своїй останній версії за 2025 рік *Звіт NRI* [4] відображає ландшафт мережевої готовності 127 економік на основі їхніх показників за чотирима різними напрямками: Технології, Люди, Управління та Вплив (кожен із цих напрямків у свою чергу описується більш детально загалом через 53 змінні).

У європейському масштабі порівняння (Таблиця 1), Україна, що посідає 29-те місце в Європі, відстає від свого регіону у кожному з чотирьох напрямів. Що стосується субіндексів, то вона перевершує середній показник по Європі лише у трьох з дванадцяти характеристик: Особи, Інклюзія та Економіка [4]. У контексті європейської інтеграції це означає, що Україні ще треба зробити суттєві кроки з розбудови інформаційно-комунікаційних технологій і тут надзвичайно важливими є аспекти подальшої гармонізації українського законодавства з європейськими нормами.

Таблиця 1

**Оцінки індексу NRI України у 2025 році порівняно
з країнами з доходом вище середнього та Європи.**

Показники	Україна	Країни з доходом вище середнього	Європа
NRI	54,30	47,32	61,14
Технології	44,85	39,95	53,04
Люди	46,66	40,75	50,07
Уряд	69,68	57,29	76,41
Вплив	56,01	51,31	65,05

Джерело: [4]

В рамках порівняння NRI з країнами за рівнем доходу (Україна посідає 4-те місце в групі країн з рівнем доходу вище середнього), дані свідчать, що вона має вищий за середній показник індексу по групі у кожному з чотирьох напрямів. На рівні субіндексів Україна перевершує країни з рівнем доходу вище середнього у восьми з дванадцяти складових: Доступ, Контент, Майбутні технології, Особи, Уряди, Довіра, Інклюзія та Економіка [4].

Ефекти та темпи цифровізації в Україні є значними на різних рівнях (держави, бізнесу, населення в цілому та окремої особи). Наприклад, як свідчить динаміка змін *E-Government Development Index* за рівнем розвитку цифрових державних послуг у світі (Таблиця 2) Україна піднялась у рейтингу із 87-го місця у 2014-му до 30-го у 2024 році серед

193 країн (загалом за десять років - підвищення на 57 позицій за даними дослідження [5]).

Таблиця 2

Динаміка E-Government Development Index України

Рік	Бальна оцінка	Місце в рейтингу
2024	0,8831	30
2022	0,8028	46
2020	0,7119	69
2018	0,6165	82
2016	0,6076	62
2014	0,5032	87

Джерело: [5]

Український досвід цифрової трансформації свідчить про те, що технології стали важливим інструментом підтримки функціонування держави в умовах пандемії та війни. Вони забезпечили безперервний доступ громадян до публічних послуг, сприяли трансформації інституцій у більш прозорі та клієнто-орієнтовані, а також стали одним із чинників зростання довіри до держави [1–3].

Війна дала поштовх до нових інноваційних розробок та адаптації нових сервісів, серед дуже важливих [1]: військові облигації, чатбот «Ворог», виплати «Підтримка, Міжнародний Реєстр збитків, «Відновлення для житла, національний та європейський роумінг для українців, застосунок «Мрія», UNITED24 для фандрейзингу, проєкт «Армія дронів», BRAVE1 для оборони, застосунок «Армія+» та «Резерв+», платформа «Розмінуй Україну», цифрові інструменти для судової системи в умовах воєнного стану, цифровізація соціальної підтримки військовослужбовців та їхніх сімей.

Разом з тим, слід зазначити, що залишаються також і ряд питань які потребують додаткової уваги, зокрема частина населення не користується електронними послугами через вікові, соціальні або технічні бар'єри [1–2]; крім того гостро постала проблема захисту персональних даних, а отже надзвичайно актуальною є необхідність підвищення стандартів безпеки.

Для бізнесу цифрова трансформація принесла не тільки переваги й додаткові можливості, але й також розширила спектр наявних ризиків і появу нових загроз. Дуже чутливим до ризиків цифрової трансформації став фінансовий бізнес, який упродовж останніх років зазнав суттєвих змін.

Згідно з опитуваннями фахівців, які регулярно проводить Центр вивчення фінансових інновацій (CSFI) спільно з PwC, у останніх звітах «*Banking Banana Skins*» та «*Insurance Banana Skins*» були визначені актуальні для 2024–2025 рр. ризики у банківському та страховому секторах фінансових послуг. Зокрема, на фоні традиційних ризиків для установ фінансового сектору після пандемії та з початком війни, у 2024–2025 рр. домінували загрози, пов'язані з технологіями, причому кіберзлочинність залишається головною проблемою, за якою одразу йде швидке впровадження штучного інтелекту [6; 7]. Підвищена операційна тривожність зумовлена застарілими ІТ-системами, економічною нестабільністю та регуляторними змінами. Серед ключових ризиків і сфер були виділені [7]:

- *Кіберзлочинність*: постійно посідає чільне місце серед провідних загроз, оскільки фінансові установи є головними цілями атак;
- *Штучний інтелект*: зростаюча проблема через ризики, пов'язані з генеративним ШІ, включаючи упередженість даних, вразливості безпеки та управління;
- *Технології/Застарілі системи*: ризики, пов'язані із застарілою ІТ-інфраструктурою та складністю інтеграції нових технологій;
- *Макроекономіка*: крихкість та нестабільність у світовому економічному середовищі;
- *Зміна клімату*: зростання фізичних та перехідних ризиків для фінансової стабільності.

Зважаючи на те, що кількість кіберінцидентів в Україні зросла на 49,2% у 2024 порівняно із 2022 р. [1], за відсутності кардинальних змін, можна з високою ймовірністю очікувати, що у 2026 р. ризики будуть проявлятися у технологічних збоях та макроекономічній нестабільності.

Отже, аналіз експертних досліджень та оцінок цифрової трансформації свідчить, що сучасний етап трансформаційних перетворень України позначився переходом від цифровізації як окремої ініціативи до її закріплення як невід'ємної складової державної політики [1–3]. Подальший етап передбачає інституційне укріплення досягнень, масштабування успішних рішень та посилення стійкості цифрової інфраструктури до нових викликів.

Список використаних джерел:

1. Радар реформ: індекс відстеження цифрової трансформації України у 2019–2024 роках. Voxe Україна. 2025. URL: <https://voxukraine.org/wp-content/uploads/2025/06/Digital-Reform-Report-ukr.pdf>

2. Індекс державної цифровізації. Вокс Україна. 2025. Випуск 1. URL: https://voxukraine.org/wp-content/uploads/2025/12/Indeks-derzhavnoyi-tsyfrovizatsiyi_03.pdf

3. Інвестиційні можливості IT-Сектору в Україні. Ukraine Invest. 2024. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/investytsijni-mozhlyvosti-it-sektoru-v-ukrayini1-1.pdf>

4. Networks Readiness Index 2025. URL: Ukraine. <https://download.networkreadinessindex.org/reports/countries/2025/ukraine.pdf>

5. E-Government Development Index. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>

6. Banking Banana Skins 2021: Covid special. URL: <https://www.peterskerritt.com/wp-content/uploads/2021/08/Banana-Skins-2021.pdf>

7. Insurance Banana Skins 2025. URL: <https://www.pwc.co.uk/industries/insurance/insights/insurance-banana-skins.html>

UNFAIR COMPETITION IN UKRAINE: FORMS AND PRACTICAL MANIFESTATIONS

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ В УКРАЇНІ: ФОРМИ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОЯВИ

Tamila Shcherbakova¹
Vladyslava Manilenko²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-21>

Економічна конкуренція є невід’ємною складовою ринкових відносин, виступаючи рушійною силою яка забезпечує його розвиток та ефективне функціонування. Маючи економічну свободу, суб’єкти господарювання змагаються між собою, створюючи значну користь для суспільства. Для товаровиробників це перш за все підвищення ефективності виробництва та зниження витрат, покращення якості продукції та впровадження новітніх технологій та інновацій. Для споживачів – широкий асортимент продукції який стає кращим та дешевшим, покращується сервіс обслуговування.

Однак конкуренція між суб’єктами господарювання за попит споживачів на ринку може здійснюватися як у добросовісний спосіб, так і шляхом дій, що завдають шкоди споживачам, конкурентам та суспільству загалом. У такому випадку йдеться про недобросовісну конкуренцію – явище, яке вкрай є небажаним, особливо зараз, коли Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС.

Швидкий розвиток ринкових відносин призвів до того, що деякі підприємці обирають короткострокові способи отримання переваг, що суперечать принципам добросовісної конкуренції, порушують чесні звичаї ведення бізнесу та негативно впливають на нормальне функціонування ринку.

Передумови поширення таких практик значною мірою пов’язані з трансформаційними процесами в економіці України. Перехід до ринкової системи господарювання, з одного боку, стимулював розвиток підприємництва, а з іншого – створив умови для появи недобросовісних практик конкурентної боротьби. У результаті загострення конкуренції деякі підприємці обирають неправомірні дії, що в свою чергу є порушенням конкурентного законодавства. Таким чином, недобросовісна

---

¹ State University of Trade and Economics, Ukraine

² State University of Trade and Economics, Ukraine

конкуренція в Україні є наслідком прагнення окремих суб'єктів господарювання отримати швидкі переваги, а також загальної нестабільності економічного середовища. У результаті цього недобросовісна конкуренція сьогодні є серйозною проблемою, оскільки вона може спотворювати ринкові умови, завдавати шкоди репутації компаній та спричиняти значні економічні збитки [1, с. 27–29].

Для кращого розуміння сучасних процесів на українському ринку варто проаналізувати зміну показників практики застосування законодавства Антимонопольним комітетом України

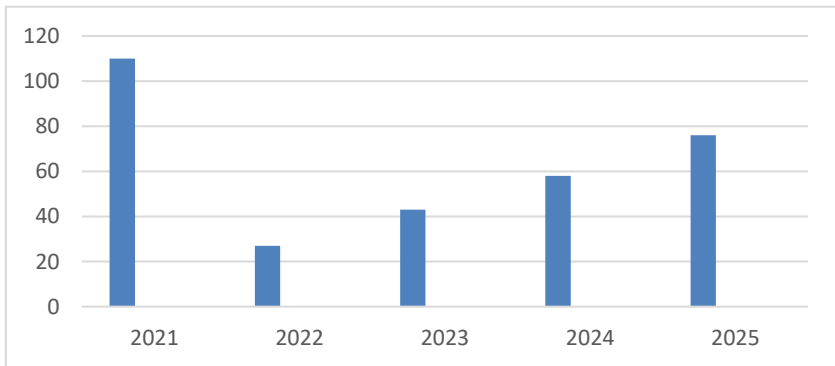

Рис. 1. Динаміка припинених порушень у сфері недобросовісної конкуренції в Україні за 2021–2025 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі річних звітів АМКУ за 2021–2025 роки

Аналіз звітності АМКУ за 2021–2025 роки демонструє тенденцію до зростання випадків недобросовісної конкуренції в Україні. Після спаду у 2022 році (27 випадків) надалі спостерігається поступове щорічне збільшення, яке у 2025 році становило 76 випадків.

Саме тому з огляду кількості таких порушень, доцільним є детальний розгляд форм недобросовісної конкуренції, адже вони впливають на стабільність ринку та поведінку споживачів.

До основних форм недобросовісної конкуренції належать:

- неправомірне використання чужих позначень;
- дискредитація суб'єкта господарювання;
- поширення інформації, що вводить в оману;
- досягнення неправомірних переваг у конкуренції.

Кожна з цих форм має різний вплив як на конкурентне середовище, так і на поведінку споживачів.

Зокрема, поширення інформації, що вводить в оману, безпосередньо впливає на рішення споживачів щодо придбання товарів або послуг. Тоді як дискредитація має зовсім інший характер впливу. Вона спрямована на зниження ділової репутації конкурентів шляхом поширення негативної, неправдивої інформації про їхню діяльність, товари чи послуги. Це призводить до втрати довіри з боку споживачів та погіршення ринкових позицій такого суб'єкта. Водночас неправомірне використання позначень може призводити до змішування діяльності суб'єктів господарювання на ринку [2].

З метою оцінки поширеності зазначених форм варто звернутися до аналітичних даних Антимонопольного комітету України. У звітах Комітету за 2025 рік наведено структуру порушень у сфері недобросовісної конкуренції, що дозволяє визначити, які саме форми є найбільш розповсюдженими на практиці [3].

Рис. 2. Структура порушень у сфері недобросовісної конкуренції в Україні (2025 рік)

Джерело: розроблено авторами на основі річного звіту АМКУ за 2025 рік

Аналіз наведених даних свідчить, що найбільшу частку серед порушень у сфері недобросовісної конкуренції становить поширення інформації, що вводить в оману.

Практичне підтвердження цього можна побачити на прикладі рішень Антимонопольного комітету України. Так, у справі проти ТОВ «Шаянські джерела» підприємство поширювало на етикетках продукції недостовірну інформацію щодо лікувальних властивостей води, яка не була належним чином підтверджена. У зв'язку з цим на суб'єкта господарювання було накладено штраф у розмірі понад 300 тис. грн. Даний приклад свідчить про те, що використання недостовірних або перебільшених характеристик продукції залишається поширеною практикою отримання конкурентних переваг, що негативно впливає на поведінку споживачів та конкурентне середовище в цілому [4].

Ще прикладом неправомірного використання позначень є справа проти ТОВ «Фабрика “ДІ КАРТА”». У ході розгляду було встановлено, що підприємство застосовувало оформлення упаковки продукції, яке було подібним до дизайну товарів конкурента та могло спричиняти їхнє змішування на ринку.

Такі дії були кваліфіковані як порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, у зв'язку з цим на підприємство був накладений штраф [5].

Це підтверджує, що неправомірне використання позначень часто використовується як спосіб отримання конкурентних переваг через копіювання зовнішнього вигляду продукції інших виробників, що негативно впливає на конкуренцію та вибір споживачів.

Тож, недобросовісна конкуренція є поширеною проблемою ринкової економіки, яка впливає на поведінку підприємств і споживачів та призводить до викривлення конкурентних процесів. Безпосередньо дані Антимонопольного комітету України та практичні приклади підтверджують актуальність цього явища на українському ринку. В умовах воєнного стану в Україні проблема протидії таким практикам набуває особливої актуальності, оскільки вони не лише порушують принципи чесної конкуренції, але й негативно впливають на економічну стабільність та рівень довіри до бізнес-середовища.

Отже, посилення механізмів державного контролю та дотриманням принципів етичного ведення підприємницької діяльності є ключовими чинниками формування стабільного та добросовісного конкурентного середовища в Україні.

Список використаних джерел:

1. Павленко Н., Челомбітько Т., Черняєва О. Теорія та практика недобросовісної конкуренції в Україні. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d0282ed0-d8ae-451f-a50e-7a41e7715e01/content> (дата звернення: 23.04.2026).

2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.04.2026).

3. Антимонопольний комітет України. Звіт за 2021–2025 рік. Київ : Антимонопольний комітет України. URL: <https://amcu.gov.ua/pro-nas/zvitnist/richni-zviti/zvit-2021-2025> (дата звернення: 23.04.2026).

4. Антимонопольний комітет України. Про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та накладення штрафу № 31 // Антимонопольний комітет України. URL: <https://amcu.gov.ua/npas/pro-porushennia-zakonodavstva-pro-zakhyst-vid-nedobrosovisnoi-konkurentsii-ta-nakladennia-shtrafu-31> (дата звернення: 23.04.2026).

5. Антимонопольний комітет України. Про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та накладення штрафу № 9 // Антимонопольний комітет України. URL: <https://amcu.gov.ua/npas/pro-porushennia-zakonodavstva-pro-zakhyst-vid-nedobrosovisnoi-konkurentsii-ta-nakladennia-shtrafu-9> (дата звернення: 23.04.2026)

Izdevniecība “Baltija Publishing”
Avotu iela 8 k-1 – 25, Rīga, Latvia, LV-1011
E-mail: office@baltijapublishing.lv

Iespiests tipogrāfijā SIA “Izdevniecība “Baltija Publishing”
Parakstīts iespiešanai: 2026. gada 29. maijā
Tirāža 100 eks.